МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Забезпечення економічної безпеки ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ- СЛАВУТИЧ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0734-уфеб-з
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми Управління фінансово-економічною безпекою
А.Ю. Клименко

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.
Рецензент д.е.н, професор Череп А.В.

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____А.В. Череп

«____»_____2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Клименко Артему Юрійовичу

1. Тема роботи: «Забезпечення економічної безпеки ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ- СЛАВУТИЧ»
керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 р. № 440-с.

2. Строк подання студентом роботи: 03 листопада 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти, дані фінансової звітності ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ-СЛАВУТИЧ», монографічні дослідження, наукові статті вітчизняних і закордонних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні засади сутності та забезпечення економічної безпеки підприємства; надати організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства та оцінити стан його економічної безпеки; обґрунтувати заходи щодо забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 6 рис., 15 табл. і 14 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В, доцент	16.05.2025 р.	16.05.2025 р.
2	Лепьохін О.В, доцент	17.06.2025 р.	17.06.2025 р.
3	Лепьохін О.В, доцент	01.08.2025 р.	01.08.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 02 квітня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	02.04.2025 р. – 07.05.2025 р.	виконано
2.	Виконання вступу	08.05.2025 р. – 15.05.2025 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	16.05.2025 р. – 16.06.2025 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	17.06.2025 р. – 31.07.2025 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	01.08.2025 р. – 15.09.2025 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	16.09.2025 р. – 30.09.2025 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.10.2025 р. – 02.11.2025 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	03.11.2025 р.	виконано

Студент _____ А.Ю. Клименко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 112 с., 6 рис., 15 табл., 60 джерел, 2 додатки.

Об’єкт дослідження: економічна безпека підприємства та її складові.

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи забезпечення економічної безпеки суб’єкта господарювання.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних положень, дослідження стану та обґрунтування заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Завдання: - вивчити теоретико-організаційні основи забезпечення економічної безпеки суб’єктів господарювання; - дослідити закордонний досвід та особливості приватної охоронної діяльності; - проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»; - оцінити стан складових економічної безпеки підприємства; - запропонувати заходи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методи досліджень: аналіз і синтез, узагальнення; системний підхід; статистичний метод обробки даних, групування; метод порівняльного аналізу; метод графічного зображення.

Одержані результати та їх новизна: 1) рекомендовано застосування планування (стратегічного та поточного) економічної безпеки на підприємстві; запропоновано заходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства; 2) набуло подальшого розвитку тлумачення категорії «економічна безпека підприємства».

Практичне значення одержаних результатів. Рекомендовані заходи забезпечення економічної безпеки можуть бути впроваджені в практику роботи суб’єктів господарювання.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ОХОРОННА ФІРМА, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, КАДРОВА БЕЗПЕКА, РЕТРОСПЕКТИВНА БЕЗПЕКА, ПЛАНУВАННЯ.

SUMMARY

Qualifying work: 112 p., 6 fig., 15 tab., 60 references, 2 annex.

The object of research: economic security of the enterprise and its components.

The subject of the study Are methodological approaches and principles of ensuring the economic security of a business entity.

The purpose of the qualification work is to generalize the theoretical provisions, research the state and justify the measures to ensure the economic security of the enterprise.

Tasks:

– to study the theoretical and organizational foundations for ensuring the economic security of business entities;

– to investigate foreign experience and features of private security activities;

– to analyze the financial and economic indicators of the activities of the LLC «OH-SLAVUTYCH»;

– to assess the state of the components of the economic security of the enterprise;

– to propose measures to ensure the economic security of the enterprise.

Methods of research: analysis and synthesis, generalization; systematic approach; statistical method of data processing, grouping; comparative analysis method; graphical representation method.

The results obtained and their novelty:

1) it is recommended to use a component of the enterprise management system such as economic security planning, which consists of developing a strategic plan for ensuring the enterprise's economic security, as well as current economic security planning; measures to increase the competitiveness of the enterprise are proposed;

2) acquired further development: The interpretation of the category of «economic security of the enterprise» has been further developed.

The results of the study allowed us to determine the theoretical foundations of the economic security of an enterprise, the main methods of ensuring the economic security of an enterprise which can be implemented in the practice of business entities.

ECONOMIC SECURITY, SECURITY COMPANY, FINANCIAL SECURITY, PERSONNEL SECURITY, RETROSPECTIVE SECURITY, PLANNING.

ЗМІСТ

ВСТУП ……. 8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИВАТНОГО ОХОРОННОГО ПІДПРИЄМСТВА..... 11
1.1 Економічна безпека підприємства: сутність і фактори забезпечення….. 11
1.2 Теоретичні аспекти визначення стану економічної безпеки підприємства……. 19
1.3 Міжнародний досвід забезпечення безпеки приватними охоронними фірмами……. 34
2 ОЦІНКА СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ- СЛАВУТИЧ»…… 46
2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ-СЛАВУТИЧ»……. 46
2.2 Аналіз показників фінансової звітності підприємства …….. 53
2.3 Оцінка стану економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»..…….. 60
3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА…… 81
3.1 Основні напрямки посилення економічної безпеки підприємства в сучасних умовах…….……. 81
3.2 Планування економічної безпеки як ключовий елемент процесу забезпечення економічної безпеки підприємства……. 87
3.3 Оцінка доцільності заходів щодо забезпечення економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» ..…….. 93
ВИСНОВКИ……..... 100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 105
ДОДАТКИ…… 113
Декларація академічної доброчесності здобувача …….. 115

ВСТУП

В умовах фінансової кризи, що супроводжується значними коливаннями факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, а також загрозами фінансовим інтересам з боку конкурентів та високим рівнем ризиків, для підприємства надзвичайно важливою є задача підтримки його життєздатності. Ця життєздатність, зі свого боку, прямо пов'язана із забезпеченням його економічної безпеки.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що сучасні підприємства, які працюють в умовах сильної конкуренції та невизначеності, стикаються з численними загрозами. Існуюча прогалина в теоретичних розробках та брак практичних рішень для забезпечення економічної безпеки недержавних охоронних підприємств вимагають глибокого дослідження як теоретичних, так і практичних аспектів. Тому виникає нагальна потреба в удосконаленні теоретичних та методологічних підходів, а також у розробці конкретних рекомендацій для підвищення економічної безпеки таких підприємств через впровадження відповідних заходів.

Дослідженню сутності та складових забезпечення економічної безпеки суб’єктів господарювання присвячені праці таких вчених як: Г. Андрощук, О. Ареф’єва, І. Бланк, О. Барановський, Н. Ващенко, Л. Донець, З. Живко, А. Заїчковський, Т. Іванюта, І. Керницький І. Нагорна, О. Новікова, В. Ортинський, Р. Покотоленко, Л. Шемаєва та багато інших.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних положень, дослідження стану та обґрунтування заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі основні задачі дослідження:

– вивчити теоретико-організаційні основи забезпечення економічної безпеки суб’єктів господарювання;

– дослідити закордонний досвід та особливості приватної охоронної діяльності;

– проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності охоронного підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»;

– оцінити стан складових економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»;

– запропонувати заходи щодо забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства.

Об’єктом дослідження в роботі виступає економічна безпека суб’єкта господарювання та її складові.

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи забезпечення економічної безпеки суб’єкта господарювання.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчо-нормативна база України, статистичні дані та фінансова звітність ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ», а також монографічні дослідження та статті вітчизняних і закордонних авторів у сфері економічної безпеки суб’єктів господарювання.

При виконанні кваліфікаційної роботи були використані такі методи дослідження: аналіз і синтез, узагальнення – для узагальнення чинних і формування нових теоретичних положень щодо сутності економічної безпеки підприємства; системний підхід – для оцінки всієї сукупності компонентів досліджуваної теми; статистичний метод обробки даних, групування – для оцінки показників діяльності досліджуваного підприємства; метод порівняльного аналізу – для виявлення тенденцій зміни показників в динаміці; метод графічного зображення – для наочного представлення показників в динаміці.

Наукова новизна отриманих результатів визначається наступними основними положеннями:

– рекомендовано застосування такого складника системи управління підприємством як планування економічної безпеки, яке складається з розробки

стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства, а також поточного планування економічної безпеки;

– з метою забезпечення економічної безпеки підприємства запропоновано комплекс заходів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства і відповідно прибутковості, який полягає у вдосконаленні організаційної структури управління правоохоронним підприємством, удосконаленні ціноутворення послуг підприємства, а також наданні додаткових спеціальних послуг (аудит з безпеки; менеджмент у галузі безпеки; послуги кінолога тощо);

набуло подальшого розвитку:

– тлумачення категорії «економічна безпека підприємства» – це стан, що досягається завдяки ефективному використанню всіх ресурсів для захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, і, як наслідок, забезпечує стабільну та результативну діяльність підприємства.

Результати дослідження дозволили визначити теоретичні засади економічної безпеки підприємства, основні методи забезпечення економічної безпеки підприємства та можуть бути впроваджені в практику роботи суб’єктів господарювання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися й обговорювалися на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (Запоріжжя, 19-20 жовтня 2025 р.).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 2 друковані праці – стаття у монографії та тези за матеріалами наукової конференції.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИВАТНОГО ОХОРОННОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна безпека підприємства: сутність і фактори забезпечення

Фундаментальною проблемою, з якою стикається кожна економічна система, є необхідність забезпечити її ефективне та стабільне функціонування в умовах, коли майбутнє неможливо передбачити. Саме тому для досягнення вищої ефективності в діяльності підприємства, першочерговим завданням стає гарантування його безпеки, зокрема економічної. Економічна безпека має першочергове значення серед усіх інших аспектів безпеки підприємницької діяльності, що зумовлює зростаючу актуальність дослідження її сутності та виявлення чинників, які на неї впливають.

Сутність економічної безпеки підприємства розглядається з кількох позицій. На думку різних агентів ринку, що взаємодіють з підприємством (споживачів, суміжників, податкових, кредитних органів тощо), оцінка має відповісти на питання: «Наскільки надійне підприємство як партнер в економічних відносинах і чи доцільно продовжувати ці відносини?» Іншими словами, економічна безпека підприємства формується сукупністю чинників, які свідчать про його спроможність бути надійним та стабільним партнером у виробничій, фінансовій, комерційній та інших економічних сферах протягом певного періоду [1, с. 246].

Також економічну безпеку підприємства розглядають як рівень захищеності його різнобічних можливостей, що включає виробничі, технічні, фінансові та соціальні аспекти. На думку З. Варналія, це стан, за якого підприємство ефективно використовує свої ресурси для уникнення загроз та підтримки стабільної діяльності. Такий стан є результатом сукупності дій,

спрямованих на усунення фінансово-економічних ризиків, забезпечення фінансової стабільності та самостійності, підвищення конкурентоспроможності технологічного базису, оптимізацію організаційної структури, а також гарантування правового захисту, безпеки інформації, комерційної таємниці, персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [2, с. 309].

На думку В. Ортинського, І. Керницького, З. Живко [3, с. 11], економічна безпека підприємства – це «захищеність його потенціалу (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб’єкта до відтворення».

Згідно з Л. Донець та Н. Ващенко, економічна безпека підприємства полягає в такому стані господарського суб'єкта, коли він, досягаючи максимальної ефективності у використанні корпоративних ресурсів, гарантує собі захист від наявних небезпек і загроз, а також від непередбачених обставин, що в кінцевому підсумку забезпечує досягнення поставлених бізнес-цілей в умовах конкуренції та господарського ризику [4, с. 19].

Подібним чином розуміють економічну безпеку підприємства М. Єрмошенко та К. Горячева [5, с. 91]: «це стан і можливості економічної системи залишатися стійкою перед небезпеками, які можуть призвести до руйнування її організаційної структури та статусу, а також перед викликами на шляху досягнення цілей розвитку. Йдеться про здатність підприємства функціонувати в заданих рамках, ефективно протидіяти ризикам та зберігати при цьому свої економічні інтереси.

У таблиці 1.1 представлено систематизований огляд визначень категорії «економічна безпека підприємства».

Таблиця 1.1 – Систематизація існуючих визначень поняття «економічна безпека підприємства»

Автор	Визначення
1	2
Стан ефективного використання ресурсів	
Варналій З.С. [6, с. 309]	забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування його основних елементів функціонування основних його елементів
Кузенко Т.Б. [7, с. 12]	стан ефективного використання його ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії
Наявність конкурентних переваг	
Васильців Т.Г. [8, с. 37]	стан функціонування, при якому підприємство та його продукція є конкурентоспроможними на ринку, а також одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування та прогресивність розвитку; можливість протистояти негативним впливам зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування
Стан розвитку економічної системи	
Камлик М.І. [9, с. 78]	стан розвитку суб'єкта господарювання, який характеризується стабільністю економічного та фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів і протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності
О.І. Судакова, Д.В. Гречко, А.В. Шкурупій [10]	захищеність потенціалу (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) підприємства від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних погроз, а також здібність суб'єкта до відтворення
Стан захищеності діяльності та інтересів підприємства	
І. Л. Плєтнікова [11, с. 7]	стан захищеності його діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатність адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність
Катранжи Л.Л., Новік К.П. [12, с. 170]	процес забезпечення захищеності його ресурсів, фактичного виробничого та інтелектуального потенціалу від потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища за допомогою інструментів, методів, важелів і системи інформаційно-аналітичного забезпечення
Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. [3, с. 1]	захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення
Коваленко К.В. [13, с. 137]	стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз

Продовження таблиці 1.1

1	2
Гармонізація економічних інтересів	
Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко [14, с. 87]	міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства
Стан економічного розвитку	
Білоусова І.А. [15, с. 106]	стійкий, тобто збалансований, безупинний та сталий розвиток, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам), забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому
Дацків Р.М. [16, с. 34]	стан економічного розвитку суб'єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз

Відсутність єдиного, універсального підходу до визначення економічної безпеки підприємства є очевидною, що підтверджується широким розмаїттям існуючих трактувань. Вчені здебільшого вивчають економічну безпеку на загальному рівні, зосереджуючись на макроекономічних індикаторах і способах її забезпечення. Однак недостатньо уваги приділяється розробці конкретних моделей забезпечення економічної безпеки на рівні підприємства та механізмам їхнього впровадження. Крім того, кінцева мета цього поняття по-різному трактується різними дослідниками, а деякі взагалі не вважають за потрібне її чітко окреслювати [17].

На основі узагальнення підходів до тлумачення економічної безпеки підприємства, ми пропонуємо таке її визначення: це стан, що досягається завдяки ефективному використанню всіх ресурсів для захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, і, як наслідок, забезпечує стабільну та результативну діяльність підприємства.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що головна мета забезпечення економічної безпеки підприємства полягає у створенні надійних

передумов для його максимально ефективної діяльності як у поточному періоді, так і в довгостроковій перспективі.

Функціональними цілями економічної безпеки підприємства є [5, с. 94]:

– досягнення прибутковості, стійкого фінансового стану та самостійності підприємства;

– зменшення залежності від зовнішніх технологій та досягнення конкурентоспроможності на ринку;

– оптимізація організаційної структури управління;

– підвищення професійного рівня співробітників, розвиток їх інтелектуальних здібностей та забезпечення ефективної корпоративної культури;

– зменшення негативного впливу виробництва на навколишнє середовище до мінімуму;

– забезпечення надійного юридичного захисту всіх напрямків діяльності підприємства;

– захист конфіденційної інформації і комерційної таємниці;

– забезпечення безперебійного та ефективного інформаційного обміну між підрозділами;

– забезпечення безпеки персоналу, збереження майна, капіталу тощо.

Економічна безпека підприємства залежить від низки чинників, серед яких [3, с. 12]:

1. Фактори, що безпосередньо впливають на виробництво:

– розташування підприємства: включає вибір території для розміщення, наявність та якість природних ресурсів на цій території, а також зручність їх використання;

– кваліфікований персонал з відповідним рівнем освіти та навичок;

- виробнича інфраструктура: наявність та можливість використання виробничих потужностей та обладнання;
- соціально-економічне середовище: рівень розвитку соціальної та економічної інфраструктури, а також матеріальний добробут населення.

2. Стабільний попит на продукцію:

- укладання довгострокових договорів з покупцями на постачання продукції;
- конкурентоспроможність: відповідність продукції вимогам ринку за ціною, якістю та іншими характеристиками;
- гарантія високої якості вироблених товарів;
- прогнозування ринку: обґрунтовані перспективи попиту на певний вид продукції;
- державні та регіональні замовлення: наявність замовлень від держави або місцевих органів влади.

3. Надійність постачальників:

- довгострокові договори на постачання: угоди з постачальниками сировини та матеріалів, що включають терміни постачання та якісні показники;
- оцінка постачальників: виявлення можливостей постачальників та уникнення залежності від одного постачальника (монополії).

4. Зовнішня конкуренція на експортну продукцію:

- відповідність продукції міжнародним стандартам якості та безпеки;
- конкурентоспроможність на світовому ринку: продукція має бути конкурентоздатною за якістю та сервісом порівняно із закордонними аналогами;
- перспективи розвитку: наявність обґрунтованих планів щодо майбутнього експорту;

– конкуренція з імпортною продукцією: продукція повинна бути конкурентоздатною порівняно з імпортними товарами, щоб стимулювати зменшення залежності від імпорту.

5. Державна підтримка та регулювання бізнесу: держава втручається в діяльність підприємств для досягнення певних цілей, зокрема:

– підтримка вітчизняних виробників: захист національних компаній, незалежно від того, кому належать їхні активи;

– контроль податкових правил для бізнесу;

– стимулювання виробництва: створення умов для розвитку виробництва з урахуванням географічних, економічних та інших факторів;

– забезпечення критично важливим імпортом: сприяння виробництву товарів, які імпортуються як життєво необхідні для країни;

– державні замовлення та імпортозаміщення: надання державних замовлень на товари, що фінансуються з бюджету, та скорочення залежності від імпортної продукції.

6. Забезпечення захисту конфіденційної інформації державою, зокрема:

– захист інтелектуальних надбань та інновацій: це включає охорону наукових досягнень, новітніх технологій, винаходів, секретів виробництва (ноу-хау) та будь-яких інших форм інтелектуальної власності.

– збереження комерційної таємниці: держава гарантує, що конфіденційна інформація компаній, яка має для них економічну вагу, залишатиметься в таємниці.

7. Ефективне керівництво компаніями: успіх підприємства значною мірою визначається компетентністю його керівництва та управлінської команди, що передбачає:

– наявність досвідчених фахівців: залучення та утримання висококваліфікованих працівників.

– система професійного вдосконалення: організація навчання та постійного підвищення кваліфікації парцівників.

– забезпечення комфортних умов праці та надання соціально-економічних гарантій для персоналу.

Окрім факторів, що безпосередньо стосуються операційної діяльності, існують також зовнішні чинники, які мають значний вплив на успішність компанії. Ці чинники корелюють з поведінковими моделями, етичними нормами та духовними переконаннями особистостей, що може виражатися у таких деструктивних явищах, як розкрадання, шахрайство або обман.

Причини, що призводять до виникнення загроз економічній безпеці підприємства, можна розділити на дві категорії. Перша група включає фактори макроекономічного характеру, тобто ті, що мають загальнодержавне значення. Ці чинники одночасно впливають на велику кількість господарюючих суб'єктів, що ставить під загрозу національну економічну безпеку. Прикладами таких загроз є недоліки у плануванні та реалізації державних перетворень, невизначеність або відсутність чіткої державної стратегії у сферах науки, промисловості та інновацій, а також втрата контролю над загальними економічними процесами. Друга категорія причин пов'язана з діяльністю самого підприємства, а саме з непродуманими та неефективними управлінськими рішеннями, прийнятими його керівництвом на мікрорівні [18, с. 94].

Чинниками загальноекономічного характеру є [18, с. 94-95]:

– відсутність зрозумілого плану, стратегії та програми соціально-економічного розвитку з реалістичними цілями або їх надмірно популістський характер;

– постійне відставання у розробці та невпорядкованість нормативно-правового регулювання економіки;

– занадто ризикована кредитно-грошова політика держави у банківській сфері, на фондових і валютних ринках, а також неефективна податкова система;

– низька інвестиційна активність, що руйнує систему відтворення промислового потенціалу, особливо його активної частини;

– зростання інфляції й відсутність належного інвестиційного клімату в реальному секторі економіки, де поточні витрати домінують над капіталовкладеннями;

– всепроникна корупція в усіх галузях;

– створення вигідних умов для привласнення та вивезення фінансових ресурсів з країни;

– втрата державного контролю над природними монополіями і ослаблення державного регулювання цінової політики цих монополій;

– відсутність добросовісної конкуренції між господарюючими суб'єктами, низький рівень правової дисципліни й брак або відсутність економічної етики;

– економічні обмеження, запроваджені іншими країнами, що фактично є формою війни та призводять до дискримінації.

1.2 Теоретичні аспекти визначення стану економічної безпеки підприємства

Огляд теоретичних засад економічної безпеки підприємства виявив, що сучасна економічна наука надає достатньо інструментів для побудови ефективної системи економічної безпеки. Однак для кожної з досліджених сфер знань необхідне подальше поглиблення теоретичної бази. Основними недоліками наявної теоретичної бази є:

– наявні методи прогнозування кризових ситуацій для українських підприємств застаріли або не враховують місцеві реалії;

– чинні нормативи коефіцієнтів не відповідають сучасним вимогам або є неточними;

– питання взаємозв'язку між фазами розвитку підприємств та їхньою схильністю до криз залишаються недостатньо дослідженими;

– недостатньо розвинене розуміння того, як людський фактор впливає на економічну безпеку.

Ключовим недоліком у діагностиці економічної безпеки є відсутність вірогідних інструментів для передбачення ймовірності криз та банкрутства суб'єктів господарювання. Основна перешкода в прогнозуванні – це застарілість існуючих методик, які були розроблені з урахуванням специфіки західних компаній і потребують оновлення [19, с. 13].

Основним викликом при створенні системи економічної безпеки для підприємств є не стільки брак теоретичних знань, скільки їх розрізненість і відсутність цілісної, логічно вибудуваної структури. Наявні дослідження та розробки часто не інтегровані між собою, а багато методик потребують адаптації до специфічних умов української економіки. Тому, перш ніж розробляти систему економічної безпеки, яка відповідає реаліям України, важливо проаналізувати наявні теоретичні розробки, визначити їхню практичну цінність та виявити ті, які потребують доопрацювання.

У сфері економічної безпеки підприємств знання можна класифікувати за двома основними напрямками:

– розробка та застосування інструментів для нейтралізації кризових ситуацій та забезпечення стабільного функціонування бізнесу;

– впровадження систем контролю та оцінки результативності заходів, спрямованих на підтримання належного рівня економічної безпеки.

Слід підкреслити, що рівень теоретичної розробки кожної з виділених сфер суттєво відрізняється. Найбільш глибоко в науковій літературі опрацьовано тему важелів та методів нейтралізації кризових явищ. Ця область

є невіддільною частиною системи антикризового управління підприємством, що знайшло широке відображення як у міжнародних, так і в українських наукових та практичних дослідженнях.

Однак, на відміну від західної економічної думки, де діагностика фінансово-економічного стану підприємства з метою оцінки його економічної безпеки є добре дослідженою сферою з розвиненими економіко-математичними моделями, в українській науці ця тема висвітлена значно менше.

Сфера контролю та оцінки ефективності функціонування системи економічної безпеки підприємств залишається найменш дослідженою в Україні, оскільки досі не було представлено комплексних розробок, що охоплюють усі елементи та взаємозв'язки в рамках таких систем.

Після Другої світової війни, коли в США спостерігалося збільшення кількості банкрутств через зменшення обсягів військового замовлення, західні, особливо американські, дослідники почали активно вивчати питання прогнозування криз та ймовірності банкрутства підприємств.

Спочатку була спроба розробки низки якісних критеріїв, проте це призводило до істотних помилок. Серйозно ж, із застосуванням методів математичного аналізу, проблемою стали займатися в 60-х роках XX століття [20, с. 157].

На сьогодні існує широкий спектр методів для передбачення банкрутства компаній, які розвивалися протягом тривалого історичного періоду. Ці методики можна умовно класифікувати за двома основними групами: кількісні, що базуються на числових даних (наприклад, моделі Альтмана, Фултона, Ліса, Бівера), та якісні, що враховують нечислові аспекти (модель Аргенті).

Спочатку зупинимося на аналізі кількісних методик прогнозування криз та ймовірності настання банкрутства і спробуємо обґрунтувати неможливість

їх використання в нашій країні в тому вигляді, в якому вони існують на сьогодні.

Перша відома модель, призначена для оцінки ймовірності настання кризи, була розроблена Бівером у 1930-х роках для англійських підприємств. Ця модель, відома як коефіцієнт Бівера (КБ), розраховується шляхом ділення суми притоку грошових коштів на обсяг залучених коштів. Нормативні значення:

КБ = 0,4 – банкрутство малоймовірне;

0,18 < КБ < 0,4 – «сіра зона»;

-0,12 < КБ < 0,18 – висока ймовірність;

-0,12 < КБ – ймовірність банкрутства дуже висока [21].

Оскільки підприємства протягом свого існування можуть зіткнутися з широким спектром труднощів, що призводять до різних кризових ситуацій, модель, що спирається лише на один показник, має дуже низьку точність. Вона не враховує такі важливі фактори, як віддача від активів, ефективність використання ресурсів та рівень ділової активності. Це призводить до надмірно спрощеного та умовного розмежування між банкрутством та його відсутністю, що суттєво знижує вірогідність прогнозу.

Першою серйозною спробою кількісно передбачити банкрутство стала п'ятифакторна модель, розроблена Альтманом. Створюючи свій індекс, Альтман проаналізував фінансову звітність 66 компаній, розділених на дві групи: ті, що збанкрутували, і ті, що залишилися платоспроможними. Він досліджував 22 різні фінансові коефіцієнти, щоб визначити, які з них найкраще сигналізують про ризик банкрутства. У результаті він обрав п'ять найбільш значущих показників і використав їх для побудови регресійної моделі, яка має на меті прогнозувати фінансову неспроможність підприємств. Модель має такий вигляд:

$$Z = 1{,}2 \cdot Коб + 1{,}4 \cdot Кнп + 3{,}3 \cdot Кр + 0{,}6 \cdot Кп + 1{,}0 \cdot Кот, \qquad (1.1)$$

де *Коб* – відношення величини власного оборотного капіталу (поточні активи мінус поточні пасиви) до загальної вартості всіх активів підприємства;

Кнп – рентабельність активів, обчислена по нерозподіленому прибутку, тобто відношення нерозподіленого прибутку (чистий прибуток за вирахуванням дивідендів) минулих років і звітного періоду до загальної суми активів;

Кр – рентабельність активів, що розрахована як відношення балансового прибутку (до вирахування податків) до загальної суми активів;

Кп – співвідношення ринкової вартості акцій до боргових зобов'язань;

Кот – співвідношення виторгу від продажів до загальної вартості активів.

Наведена модель представлена показниками ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ринкової активності. Залежно від величини *Z* прогнозують ймовірність банкрутства:

$Z<1{,}81$ – ймовірність банкрутства дуже висока;

$1{,}81<Z<2{,}765$ – ймовірність банкрутства середня;

$2{,}765<Z<2{,}99$ – ймовірність банкрутства невелика;

$Z>2{,}99$ – ймовірність банкрутства незначна [22].

Z-коефіцієнт має загальний недолік – по суті його можна використовувати лише відносно великих компаній, що котирують свої акції на біржах. Саме для таких компаній можна одержати об’єктивну ринкову оцінку власного капіталу.

Модель Альтмана може давати два види помилок у прогнозуванні:

– передбачення того, що підприємство залишиться платоспроможним, тоді як насправді воно банкрутує;

– очікування банкрутства, хоча підприємство фактично залишається фінансово стабільним.

За допомогою п’ятифакторної моделі Альтмана можливо з точністю до 95% передбачити ймовірність банкрутства протягом року. При цьому помилка

першого типу можлива в 6%, а помилка другого типу – в 3% випадків. Модель дозволяє передбачити банкрутство компанії протягом двох років з точністю 83%. При цьому, у 28% випадків модель помилково визначає компанію як банкрута (хоча вона ним не є), а в 6% випадків модель не розпізнає банкрутство, коли воно насправді відбувається.

Центральне місце в цій моделі займає показник рентабельності підприємства, адже він безпосередньо корелює з його фінансовою стійкістю. Завдяки такому підходу стає можливим комплексний аналіз: оцінка ризику банкрутства та вимірювання прибутковості від продажу продукції. Якщо загроза банкрутства незначна, а прибутковість продажів висока, то шанси на крах підприємства є мінімальними.

Щодо альтернативних західних методик, то до них належать моделі таких дослідників:

1) модель Р. Ліса (розроблена у 1972 р. для умов Великобританії) [23, с. 347]:

$$Z = 0{,}063 \cdot XI + 0{,}092 \cdot X2 + 0{,}057 \cdot X3 + 0{,}001 \cdot X4, \quad (1.2)$$

де *XI* – відношення величини оборотного капіталу до суми активів;

X2 – відношення суми прибутку від реалізації до суми активів;

X3 – відношення суми нерозподіленого прибутку до суми активів;

X4 – відношення величини власного капіталу до залученого капіталу.

Граничне значення *Z* повинно дорівнювати 0,037.

2) модель Р. Таффлера (1977 р.) [24, с. 240-245]:

$$Z = 0{,}53 \cdot X1 + 0{,}13 \cdot X2 + 0{,}18 \cdot X3 + 0{,}16 \cdot X4, \quad (1.3)$$

де *XI* – відношення величини прибутку від реалізації до суми короткострокових зобов’язань;

X2 – відношення суми оборотних активів до суми зобов’язань;

X3 – відношення суми короткострокових зобов'язань до суми активів;

X4 – відношення величини виторгу від реалізації до суми активів.

Якщо величина Z-рахунку більше ніж 0,3, це свідчить про те, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, якщо менше ніж 0,2, то ймовірно банкрутство.

2) Модель Гордона Л.В. Спрінгейта (1978 р.) [25, с. 170]:

$$Z = 1{,}03 \cdot A + 3{,}07 \cdot B + 0{,}66 \cdot C + 0{,}40 \cdot D, \quad (1.4)$$

де *A* – величина робочого капіталу до загальної вартості активів;

B – величина прибутку до сплати податків та процентів до загальної вартості активів;

C – сума прибутку до сплати податків до величини короткострокової заборгованості;

D – величина обсягу продажу до загальної вартості активів.

Якщо $Z < 0{,}862$, то ймовірність банкрутства підприємства дуже висока.

Щодо наукових праць українських вчених, присвячених зазначеній проблематиці, то їх кількість обмежена. Особливу увагу слід приділити дискримінаційній моделі інтегральної оцінки фінансового стану підприємства, запропонованій О. Терещенко, як одній з найсуттєвіших та методологічно досконалих [26, с. 211].

Модель О. Терещенко (2004 р.) має такий вигляд:

$$Z = 1{,}50 \cdot X1 + 0{,}08 \cdot X2 + 10{,}00 \cdot X3 + 5{,}00 \cdot X4 + 0{,}30 \cdot X5 + 0{,}10 \cdot X6, \quad (1.5)$$

де *X1* – відношення величини грошових надходжень до суми зобов'язань;

X2 – відношення суми валюти балансу до зобов'язань;

X3 – відношення величини чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X4 – відношення величини прибутку до величини виторгу від реалізації;

X5 – відношення суми виробничих запасів до величини виторгу від реалізації;

X6 – відношення величини виторгу від реалізації до суми основного капіталу.

Якщо Z > 2 – банкрутство не загрожує, 1 < Z < 2 – фінансова стійкість порушена, 0 < Z < 1 – існує загроза банкрутства.

Ця модель використовує перевірені методи західних дослідників, але пристосована до українських компаній і намагається виправити помилки попередніх моделей. Проте, незрозуміло, які саме підприємства були використані для її створення – великі чи малі. Крім того, без таких важливих показників, як коефіцієнт детермінації, складно оцінити, наскільки можна покладатися на цю модель.

Модель А. Матвійчука (2005 р.) [27, с. 34] представлена такою формулою:

$$Z_м = 0{,}033 \cdot X_1 + 0{,}0268 \cdot X_2 + 0{,}045 \cdot X_3 + 0{,}018 \cdot X_4 + 0{,}004 \cdot X_5 + 0{,}015 \cdot X_6 + 0{,}702 \cdot X_7, \quad (1.6)$$

де X_1 – коефіцієнт мобільності активів;

X_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

X_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

X_4 – коефіцієнт окупності активів;

X_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами;

X_6 – концентрації залученого капіталу;

X_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.

Якщо Z < 1,104 – виникає ймовірність фінансової кризи, яка зі зменшенням показника збільшується; Z > 1,104 – фінансовий стан задовільний і низька ймовірність банкрутства.

Проте, з погляду економіки, ця модель найкраще відповідає сучасним реаліям української економіки порівняно з іншими.

Крім того, Агентством з питань банкрутства була розроблена методика № 81 по проведенню поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій [28]. Проте вона розрахована не стільки на прогнозування банкрутства, скільки на аналіз поточного стану підприємства з погляду платоспроможності. За критерій прогнозування в цій методиці прийнято коефіцієнт Бівера з нормативними його значеннями фактично відповідними тим, які пропонував він сам для підприємств Великобританії у 1930-х роках. Томі існують серйозні сумніви з приводу її застосування українськими фінансовими аналітиками.

Також суб’єкти підприємництва можуть скористатись Методикою інтегрального оцінювання інвестиційної привабливістю підприємств та організацій [22] та Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [30].

Теоретично, аналітики мають у своєму розпорядженні багато кількісних методів для прогнозування фінансово-економічного стану підприємств. Важливо розуміти, що ці методики, як правило, не адаптовані до українських умов. Тому їх застосування вимагає попередньої обробки та налаштування на основі статистичних даних українських компаній.

Крім кількісних методик оцінки економічної безпеки підприємства виділяють ще одну групу – якісні методи. Замість кількісних моделей, можна використовувати якісні підходи, які часом дають навіть кращі результати. Він базується на виявленні специфічних індикаторів, які слугують попереджувальними сигналами про можливу кризу та, як наслідок, загрозу банкрутства для будь-якого суб'єкта господарювання. Важливою особливістю

цих показників є їхня універсальність, що дозволяє виявити їх у будь-якому бізнесі за певних умов.

Використання якісних методик пропонує незаперечну перевагу, головним чином у подоланні суттєвого недоліку кількісних методів – схильності до спотворення фінансової звітності. Це особливо актуально, адже компанії, які опиняються у складній фінансовій ситуації, можуть вдаватися до штучного «покращення» своїх звітів про прибутки та збитки. Така практика унеможливлює вірогідну оцінку реальних фінансових труднощів компанії. Серед найвідоміших якісних методів, що допомагають прогнозувати настання криз, варто відзначити метод Дж. Аргенті. Крім того, існують універсальні інструменти для діагностики, наприклад, SWOT-аналіз.

Метод Дж. Аргенті (А-рахунок), розроблений професором Дж. Аргенті в 1976 р., полягає у формалізації вражень, відчуттів, різноманітних зведень про діяльність підприємства у виді експертних оцінок, зведених у таблиці, застосуванні при A-score аналізі [31].

На основі аналізу кризових ситуацій та банкрутств, Аргенті дійшов висновку, що краху будь-якого підприємства передує чіткий ланцюг розвитку: від прихованих недоліків до фатальних помилок, що сигналізують про небезпеку, і, зрештою, до повного краху.

Кожна організація має певні недоліки, але коли вони стають критичними, вони неминуче породжують помилки в управлінні. Ці помилки, своєю чергою, проявляються як небезпечні симптоми. Якщо на цій стадії не вжити заходів для усунення недоліків, компанія приречена на банкрутство.

Аналіз за методикою A-score дозволяє виявити недоліки в таких основних напрямках: менеджмент, функціонування системи обліку та контролю, а також ефективність адаптації до зовнішніх змін.

A-score аналіз виявив серйозні проблеми, які створюють критичну ситуацію для підприємства. Ці проблеми, по суті, є «фундаментальною» помилкою, після якої крах стає лише питанням часу.

Приховані (фундаментальні) недоліки в діяльності суб'єкта господарювання можуть залишатися непоміченими ззовні, навіть за умови відповідності його фінансової звітності всім економічним нормативам. Для виявлення таких прихованих ризиків у методології A-score аналізу були розроблені специфічні критерії оцінки ймовірності банкрутства. Кожному фактору присвоюється ваговий коефіцієнт (кількість балів), а їх агрегація дозволяє отримати комплексний показник – А-рахунок [32, с. 43].

Чим більше бал за A-score аналізом, тим скоріше може відбутися банкрутство. До основних якісних показників, що впивають на фінансовий стан суб'єкту підприємництва, Аргенті відносить стиль управління та характеристику діяльності Правління, якість менеджменту, фінансові та економічні показники, що демонструє підприємство протягом певного строку, деякі нефінансові симптоми, як-то якість продукції, що випускається, моральний дух працівників, також до небезпечних симптомів відносяться проведення різного роду «авральних» заходів та часті зриви у виконанні зобов'язань суб'єктом підприємництва [31].

Головною позитивною рисою цього якісного методу є його системний і комплексний підходи до прогнозування кризових явищ. Недоліки ж полягають у тому, що дана модель надзвичайно складна в плані практики ухвалення рішення в умовах задачі з багатьма критеріями. Також слід відзначити суб'єктивність прогнозного рішення.

Фінансова нестабільність є одним з індикаторів майбутніх кризових явищ. На цьому етапі з'являються труднощі з обіговими коштами, виявляються перші тривожні симптоми, а структура балансу зазнає значних, непередбачуваних змін. Особливу стурбованість повинні викликати:

- різке скорочення грошових коштів на банківських рахунках;
- збільшення суми боргів, які мають сплатити компанії (дебіторська заборгованість);
- збільшення терміну погашення цих боргів;

– незбалансоване співвідношення між зобов'язаннями підприємства та його вимогами до інших;

– скорочення обсягів реалізації продукції або послуг.

Аналіз діяльності підприємства з боку зовнішніх зацікавлених сторін повинен викликати застереження, коли спостерігаються:

– затримки з наданням звітності (ці затримки, можливо, сигналізують про погану роботу фінансових служб);

– конфлікти у суб’єкта підприємництва, звільнення працівників тощо.

Згідно з результатами дослідження наукових праць, присвячених проблематиці оцінки економічної безпеки підприємств, можна констатувати, що на цей час не розроблено єдиного стандартизованого методу для визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Визначення фінансово-економічної безпеки підприємства починається з аналізу його фінансового стану. Хоча наукові дослідження вже надали певні інструменти для оцінки, вони потребують доопрацювання. Для ефективної системи оцінки необхідний набір кількісних показників, що охоплюють усі аспекти фінансової безпеки. Фінансовий стан підприємства визначається через аналіз його господарської діяльності, а також через оцінку наявності, розподілу, використання та динаміки його ресурсів. Традиційно, аналіз фінансового стану охоплює такі важливі аспекти, як ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність. Оцінка за цими напрямками дає уявлення про здатність підприємства фінансувати свою діяльність та стан його фінансових ресурсів. Розрахунок фінансових коефіцієнтів базується на співвідношенні статей фінансової звітності, а їх інтерпретація передбачає порівняння з встановленими нормами [33, с. 346].

Чистий прибуток є одним із найважливіших критеріїв, за якими можна судити про рівень фінансово-економічної безпеки підприємства. Цей показник дозволяє розробити цілісну систему індикаторів, що характеризують стан

фінансової безпеки. Індикаторами фінансово-економічної безпеки є кількісні показники, що відбивають ключові аспекти фінансової діяльності та відбираються для оцінки загальної фінансово-економічної безпеки підприємства [34, с. 66].

Вибір показників для характеристики фінансово-економічної безпеки підприємства має базуватися на відповідності встановленим вимогам [35, с. 291]:

– розрахунки повинні бути простими, а результати – зрозумілими. Величини показників, які розраховують за спеціальними формулами, повинні коливатися від 0 (фінансової безпеки відсутня) до 1 (найвища фінансова безпека);

– бути суттєвими та значущими;

– базуватися на чинній бухгалтерській та статистичній звітності, а також на оперативному обліку, якщо він є;

– бути оперативними для відповідного реагування на стан безпеки;

– повністю та комплексно охоплювати всі сторони фінансової діяльності підприємства, адекватно відображати фінансову діяльність підприємства в комплексі;

– характеризувати якісний та кількісний стан безпеки у статиці та динаміці;

– характеризувати достатню глибину та широту ретроспективи стану фінансово-економічної безпеки на основі постійного моніторингу;

– бути тими з них, які застосовуються в плануванні, обліку й аналізі фінансової діяльності підприємства.

Всі критерії, які використовуються для оцінки фінансової спроможності підприємства, можна поділити на формалізовані та неформалізовані. До неформалізованих критеріїв відносять: наявність збитків у балансі; прострочені кредити та позики; сповільнена оборотність активів підприємства; подовження

термінів погашення або інші види простроченої кредиторської заборгованості, а також зростання її частки серед зобов'язань підприємства; великі суми дебіторської заборгованості, що враховуються як збитки; тенденції до заміни дешевих позикових ресурсів на дорогі та їх неефективне використання в активах; швидший ріст термінових зобов'язань у порівнянні зі змінами у високоліквідних активах або збільшення позикових джерел фінансування у порівнянні з динамікою власного капіталу; а також нераціональна структура залучення і використання коштів, коли формування довгострокових активів здійснюється коштом короткострокових зобов'язань [33, с. 347].

Заслуговує на увагу методика оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємства, що використовує такі показники [3, с. 33]:

а) ±*Ес* – нестача або надлишок власних оборотних коштів, що використовують для формування запасів і покриття витрат, пов’язаних з господарською діяльністю підприємства, її розраховують за формулою:

$$\pm Ec = Ec - Z(ф.№1 \sum(стр.1100 - стр.1104)), \quad (1.7)$$

де *Ес* – власні оборотні кошти підприємства (власний капітал – необоротні активи), тис. грн;

Z – запаси (виробничі запаси + незавершене виробництво + готова продукція), тис. грн;

б) ±*Ет* – нестача або надлишок власних оборотних коштів, а також середньо- та довгострокових кредитів, що розраховують за формулою:

$$\pm Em = (Ec + Km(ф.№1(стр.1595)) - Z, \quad (1.8)$$

де *Кт* – величина середньо- та довгострокових кредитів, тис. грн;

в) ±*Ен* – нестача або надлишок загального обсягу оборотних коштів (враховуючи й короткострокові кредити), що розраховують за формулою:

$$\pm En = (Ec + Km(ф.№1(стр.1595)) + Kt(ф.№1(стр.1695))) - Z, \quad (1.9)$$

де *Kt* – короткострокові кредити, тис. грн.

Залежно від величини оцінюваних показників розрізняють 5 областей фінансово-економічної безпеки [3, с. 33-34]:

1) абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека, коли підприємству достатньо власних коштів (джерел) для формування запасів і покриття витрат: $\pm Ec \geq 0$; $\pm Em \geq 0$; $\pm En \geq 0$;

2) нормальна фінансова стійкість і нормальний рівень безпеки, коли підприємство обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат: $\pm Ec \approx 0$; $\pm Em \approx 0$; $\pm En \approx 0$;

3) нестабільна фінансова стійкість і нестабільний рівень фінансово-економічної безпеки, коли підприємству недостатньо власних оборотних коштів, нестача яких компенсується середньо- та короткостроковими кредитами: $\pm Ec < 0$; $\pm Em \geq 0$; $\pm En \geq 0$;

4) критичний фінансовий стан та критичний рівень фінансово-економічної безпеки, коли підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно залучає короткострокові кредити (крім середньо- та довгострокових): $\pm Ec < 0$; $\pm Em < 0$; $\pm En \geq 0$;

5) кризове фінансове становище та кризовий рівень фінансово-економічної безпеки, підприємству не вистачає ні власних, ні позикових коштів, і воно перебуває на стадії банкрутства: $\pm Ec < 0$; $\pm Em < 0$; $\pm En < 0$.

З практичної і теоретичної точок зору, ключовим аспектом вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки суб’єкта господарювання є розуміння фінансових інструментів та методів подолання кризових явищ, що забезпечують ефективну діяльність підприємств.

Таким чином, вважаємо, що ключовими викликами, які гальмують формування й ефективну роботу систем економічної безпеки підприємств, є: відсутність сучасних, пристосованих до українських реалій методів

прогнозування кризових ситуацій; невідповідність чинних нормативних показників; недостатнє розуміння циклічності розвитку бізнесу та її зв'язку з кризами; а також слабкий розвиток знань про значення людського фактора для забезпечення економічної безпеки. Розв'язання цих питань є необхідним для створення надійної системи економічної безпеки підприємства та забезпечення його стабільного, безкризового функціонування.

1.3 Міжнародний досвід забезпечення безпеки приватними охоронними фірмами

Дослідження міжнародної практики у сфері захисту економічної безпеки компаній показує, що зміни в суспільних потребах щодо правопорядку впливають на те, як організована робота правоохоронних органів у закордонних організаціях. Спостерігається тенденція до розширення кола суб'єктів, залучених до правоохоронних функцій, окрім державних силових органів, шляхом активного використання недержавних систем безпеки, зокрема приватних детективних та охоронних служб. Світова практика демонструє обмеженість можливостей державних органів у повноцінному виконанні всіх спектрів правоохоронної діяльності, що зумовлює широке розповсюдження таких інституцій, як адвокатські контори та приватні розшукові бюро. Враховуючи наявні організаційні та правові недоліки в українському сегменті забезпечення економічної безпеки підприємств, вивчення та адаптація закордонного досвіду є імперативом для вітчизняних суб'єктів господарювання.

Рівень розвитку систем економічної безпеки в деяких розвинених державах суттєво перевищує український. Вони вже мають сформовані нормативно-правові засади для створення та функціонування систем безпеки підприємств. Для запобігання правопорушенням, у більшості цих країн

законодавчо встановлено механізми взаємодії правоохоронців з підприємствами, галузевими об'єднаннями, а також приватними детективними та охоронними фірмами. Така співпраця може мати різноманітні форми реалізації. Технологічно оснащена система економічної безпеки − це інструмент для виживання. У процес ведення господарської діяльності увійшли інформаційні технології. Зростаюча кількість інформаційних джерел створює нові виклики для систем безпеки. Керівники та власники бізнесу повинні оснастити свої системи економічної безпеки інструментами, що дозволяють блискавично обробляти терабайти метаданих і видобувати з них цінну інформацію. Аналітична розвідка, яка полягає в постійному відстеженні інформаційного поля, вже стала стандартним методом для досягнення цієї мети. Крім того, в системах економічної безпеки використовуються як вже впроваджені технології, так і новітні рішення, зокрема, методи PR та GR.

США сьогодні демонструють зростання зусиль, спрямованих на запобігання та протидію економічним злочинам. Ці ініціативи реалізуються шляхом налагодження тісної взаємодії між державними правоохоронними органами та приватними охоронними компаніями, а також детективними бюро. Така форма партнерства між поліцією та приватними організаціями виявилася надзвичайно результативною. Були розроблені та впроваджені ефективні програми боротьби зі злочинністю, які охоплюють широкий спектр заходів для захисту бізнесу від різноманітних порушень безпеки. Ці заходи варіюються від розв’язання проблем, пов'язаних зі зловживанням наркотиками та алкоголем на робочих місцях, до запобігання кіберзлочинам, зокрема крадіжкам конфіденційної інформації з комп'ютерних систем корпорацій.

Так, недержавні служби безпеки в США обслуговують широкий спектр клієнтів, включаючи як приватних осіб, так і державні структури. Так, наприклад, атомні електростанції охороняються приватною компанією «Вокненхат корпорейшн». Ця компанія має досвід у забезпеченні безпеки об'єктів найвищого рівня секретності, що належать державі та великим

корпораціям. Також приватна фірма «Локенхад» бере участь у будівництві та охороні в'язниць.

Щоб працювати в приватних охоронних організаціях у США, співробітники зобов'язані дотримуватися Конституції країни та законів штатів, у яких вони працюють. Якщо вони порушують ці правила, їх можуть позбавити ліцензії на проведення розшукових дій. Серйозні правопорушення можуть призвести до кримінальної відповідальності.

Для таких країн, як Великобританія та США, характерним є прагнення бізнесменів уникати негативного розголосу, пов'язаного з протиправними діями їхніх співробітників, з метою мінімізації шкоди для іміджу компанії. Внаслідок цього, багато випадків економічних злочинів, комп'ютерних шахрайств та викрадення даних, які виявляються службами безпеки комерційних організацій (наприклад, банків), залишаються поза увагою правоохоронних органів та суспільства.

Наприклад, у Великобританії велика приватна охоронна фірма Сек'юрикор охороняє банки, офіси компаній, перевозить гроші та коштовності, а також супроводжує людей, яких депортують.За виконання послуг Міністерство внутрішніх справ цієї країни щорічно сплачує приватним охоронцям і детективам один мільйон фунтів стерлінгів [36, с. 232].

У Канаді діяльність приватних охоронних організацій регулюється спеціальними актами, які є складовими частинами законодавства провінцій. Кожна провінція, виходячи з місцевої специфіки, розробляє і приймає свої акти, в яких обумовлено умови створення й функціонування недержавних охоронних підприємств [37, с. 122].

Незалежно від типу, кожна приватна розшукова діяльність на території провінції вимагає дотримання встановленого порядку організації, реєстрації та отримання дозволу. Особа, яка прагне створити приватне охоронне підприємство, повинна надати інформацію про своє фінансове становище, рівень освіти, професійну компетенцію та будь-які інші відомості, необхідні

для прийняття рішення про видачу дозволу. У разі позитивного рішення, керівник такого підприємства зобов'язаний передати до реєстраційного органу зразок посвідчення для працівників новоствореної організації.

У випадку припинення діяльності приватного охоронного підприємства його керівник зобов’язаний негайно повідомити про це реєстратора, повернути ліцензію і здати всі посвідчення співробітників.

Державні установи, банки та компанії Німеччини, окрім власних детективно-охоронних агентств, активно залучають національні спецслужби. Ці спецслужби, шляхом створення сучасних контррозвідувальних структур, виконують функції підрозділів безпеки й охорони, що сприяє розв’язанню пріоритетних економічних проблем [38, с. 215].

Варто звернути увагу на те, що детективно-охоронні агентства та служби безпеки, які виникли за ініціативи та підтримки спецслужб, перебирають на себе частину оперативно-розшукових завдань. Вони підтримують постійну комунікацію та обмін оперативною інформацією з поліцією та контррозвідкою, а в деяких випадках навіть спільно реалізують певні заходи. Ця модель взаємодії не є типовою для служб безпеки, наприклад, у США та Великобританії.

Для легальної діяльності приватного розшукового бюро в Німеччині його необхідно зареєструвати як ремісниче (промислове) підприємство, оскільки його основна мета – отримання прибутку. Тобто бюро має відповідати всім чинним законам та постановам, що регулюють діяльність подібних установ. Важливою особливістю є те, що для засновника не потрібна ані професійна освіта, ані відповідний досвід. Однак, для відкриття бюро обов'язковою вимогою є наявність щонайменше 50,00 тис. євро статутного капіталу.

Приватний сектор безпеки в Німеччині складається з двох категорій: по-перше, це спеціалізовані агентства, які надають послуги фізичної охорони

об'єктів та осіб для комерційних і державних клієнтів; по-друге, це власні підрозділи безпеки, що функціонують при підприємствах та установах.

Згідно з федеральним Законом про приватні підприємства, для заснування приватної служби безпеки (включаючи охорону виробництва та забезпечення фізичної безпеки клієнтів) та для укладення договорів з будь-якими замовниками (державними установами, підприємствами, фірмами) приватне охоронне підприємство повинно отримати спеціальний дозвіл від відповідних органів влади.

Приватна охоронна служба ризикує втратити дозвіл на діяльність, якщо не зможе підтвердити достатній рівень безпеки або не володітиме необхідними ресурсами в професійній, фінансовій, технічній та інших сферах. Детальні показники, що визначають «надійність безпеки», викладені в нормативних актах та директивах, виданих федеральними землями. Питання, що стосуються нагляду за діяльністю приватних охоронних організацій, їхнього забезпечення зброєю та спеціальним обладнанням, а також забезпечення ними конфіденційності службової інформації та комерційних таємниць клієнтів, врегульовані нормативними актами, що видаються федеральним міністерством економіки.

З огляду на розширення практики залучення приватних охоронних служб для забезпечення безпеки режимних об'єктів та збільшення кількості охоронних компаній, здатних конкурувати з правоохоронними органами, Міністерство внутрішніх справ ФРН ставить за мету визначити та уточнити сферу діяльності недержавних охоронних структур. Це необхідно для запобігання їхній неконтрольованій трансформації в приватні поліцейські установи.

Останнім часом у Франції спостерігається помітне зростання активності служб безпеки в промислових, торгівельних та фінансових компаніях. Створення приватних охоронних підрозділів зумовлене прагненням національного бізнесу зменшити комерційні ризики, особливо при роботі на

слабо вивчених ринках. Також це пов'язано з необхідністю підвищення безпеки підприємницької діяльності та, в останні роки, особистої безпеки бізнесменів. Послуги приватних детективів та охоронних структур стають все більш популярними. Цей тренд спостерігається не тільки серед індивідуальних клієнтів, але й серед представників вищої ланки комерційних банків, страхових компаній та адвокатських контор.

У Фінляндії правове поле для приватних охоронних організацій чітко окреслене відповідними законами: Законом про приватний розшук та Законом про приватних охоронців. Заснування приватних розшукових бюро підлягає обов'язковому отриманню дозволу від уповноважених державних органів. У випадку здійснення діяльності в межах однієї губернії (області), дозвіл видається губернатором, а при охопленні декількох губерній – урядом країни [37, с. 129].

Чинним законодавством Фінляндії визначено також загальні й обов'язкові вимоги до співробітників приватних охоронних організацій: наявність поліцейської або юридичної освіти, досвід роботи в місцевих правоохоронних структурах, високі моральні якості та благонадійність.

Бельгійський ринок приватних розшукових та охоронних послуг представлений близько 400 компаніями, у яких зайнято понад 3 тисячі осіб. Державне регулювання цієї сфери здійснює Міністерство внутрішніх справ, яке видає дозволи. Ці дозволи мають п'ятирічний термін дії та підлягають обов'язковому поновленню за встановленою платою.

Міністерство внутрішніх справ Бельгії має право відмовити у наданні ліцензії, якщо у заявника є кримінальне минуле (якщо його було засуджено на термін понад шести місяців). Виключно через п’ять років після звільнення з роботи колишні співробітники поліції, жандармерії та спецслужб можуть працювати приватними детективами. Звіти про виконану роботу, які надаються клієнтам, мають відповідати певним вимогам та можуть бути перевірені компетентними органами. У разі недотримання вимог приватний

детектив може втратити свою ліцензію та бути притягнутим до кримінальної відповідальності. Діяльність детективів, яка може загрожувати громадському порядку або безпеці держави, є забороненою [40, с. 81].

Перші приватні охоронні підприємства в КНР почали свою діяльність у містах з найактивнішим впровадженням нових форм господарювання та у спеціальних економічних зонах. Перші три роки були періодом становлення цих служб, протягом якого відпрацьовувалися їхні методи роботи та механізми взаємодії з правоохоронними органами.

У липні 1988 р. Держрада КНР затвердила Положення про приватні служби безпеки, розроблене міністерством громадської безпеки. Цей нормативний акт регламентує правовий статус приватних охоронних підприємств як госпрозрахункових і економічно самостійних організацій, що діють за контрактами, які укладаються з підприємствами й організаціями різних форм власності, так і тих, які співпрацюють з державними правоохоронними структурами [41, с. 69].

Досвід минулих років підтверджує ефективність приватних охоронних підприємств у таких сферах, як охорона майна та осіб, надання консультацій, а також забезпечення громадського порядку на масових заходах. Однак, варто підкреслити, що в Китаї приватні охоронці не мають права володіти вогнепальною зброєю чи поліцейськими спецзасобами, використання яких може призвести до смерті.

Слід зазначити, що державні та відомчі спецслужби все частіше беруть на себе функцію підтримки безпеки українських комерційних підприємств за кордоном. Це включає допомогу в організації та розвитку їхніх власних підрозділів безпеки. На сьогодні міжнародна практика свідчить про те, що модель економічної безпеки підприємства має охоплювати сім основних компонент [42, с. 61-62]:

А) опис проблемної ситуації у сфері безпеки підприємства:

– оцінка стану навколишнього середовища;

– аналіз діяльності підприємства, його ресурсних можливостей, рівня захисту об'єктів, надійності персоналу, а також фінансових, інтелектуальних, правових, інформаційних, технічних, технологічних, екологічних та енергетичних аспектів;

– виявлення потенційних загроз і їх ранжування за рівнем значущості чи небезпеки;

– з'ясування причин і чинників виникнення небезпек і загроз;

– прогнозування вірогідних наслідків певних небезпек і загроз, оцінка можливих збитків;

– визначення проблемної ситуації.

Б) визначення стратегічного орієнтира для забезпечення безпеки:

– розробка загальних принципів та довгострокових планів забезпечення безпеки;

– визначення ключових цілей, яких необхідно досягти у сфері безпеки;

– розробка конкретних кроків та дій, що спрямовані на досягнення поставлених цілей та втілення обраної політики й стратегії безпеки;

В) побудова системи економічної безпеки підприємства:

– визначення функцій системи та формулювання основних принципів, на яких вона ґрунтується;

– ідентифікація об'єктів безпеки та оцінка їхнього рівня захищеності;

– формування суб'єктів, відповідальних за безпеку;

– розробка інструментів для забезпечення безпеки;

– організація структури управління системою;

Г) розробка методологічного інструмента оцінки стану економічної безпеки підприємства:

– встановлення головних критеріїв та індикаторів, що відбивають стан економічної безпеки підприємства;

– визначення оптимальних методів для проведення оцінки економічної безпеки;

– розробка системи аналітичних інструментів для вивчення господарських ризиків;

Д) визначення ресурсів, необхідних для забезпечення безпеки:

– розрахунок необхідної кількості матеріально-технічних, енергетичних й інших ресурсів, засобів захисту й охорони об'єктів безпеки;

– розрахунок необхідної кількості персоналу та витрат на оплату його праці;

– визначення фінансових витрат;

– зіставлення необхідних витрат з можливим збитком від впливу загроз;

Е) розробка заходів щодо реалізації концепції:

– виявлення необхідних і достатніх умов для реалізації концепції; - пошук джерел фінансування та ресурсів;

– створення стратегічного плану, а також планів для підрозділів служби безпеки з метою виконання конкретних завдань, визначених концепцією;

– підготовка спеціалістів для служби безпеки та навчання співробітників компанії щодо дотримання норм безпеки, реагування на надзвичайні ситуації, правил пропускного режиму, роботи з конфіденційними документами та контролю за збереженням комерційної таємниці;

– формування певного типу служби безпеки та організація її управління;

– впровадження технічних засобів захисту;

– контроль за дотриманням основних принципів економічної безпеки;

– розвиток системи безпеки підприємства, її постійна адаптація до змінюваних умов і вдосконалення форм і методів роботи;

Ж) висновки про необхідність розробки й реалізації концепції безпеки й ефективності її запровадження:

– відповідність розробленої концепції, встановлених цілей і завдань системи безпеки дійсним та можливим загрозам;

– рівень адекватності виділених ресурсів для реалізації концепції;

– спроможність служби безпеки підприємства впоратися з поставленими завданнями;

– ефективність виконання концепції підприємства.

Порівняльний аналіз функціонування приватних охоронних структур у різних країнах дозволяє зробити висновок про їхню важливу роль у запобіганні правопорушенням. У деяких юрисдикціях спостерігається відсутність чіткого розмежування між приватною охоронною та детективною діяльністю. Ця відсутність поділу є неоптимальною, про що свідчить практика країн, де ці види діяльності регулюються окремими законодавчими актами, що забезпечує чітке розмежування повноважень. Необхідно підкреслити, що система економічної безпеки сучасного підприємства є надзвичайно складною і повинна охоплювати всі сфери його функціонування. Хоча деякі власники підприємств вже активно працюють над підвищенням ефективності та розбудовою надійної системи економічної безпеки, це явище ще не набуло масового характеру. Значна кількість керівників обмежується лише використанням адміністративного ресурсу та забезпеченням охорони території.

Висновки до розділу 1

Сучасний бізнес, працюючи в умовах високої конкуренції та постійної невизначеності, постійно перебуває під тиском зовнішніх та внутрішніх загроз. Для того щоб досягти своєї головної мети – отримання та максимізації прибутку – підприємствам необхідно ефективно управляти своїми фінансово-господарськими процесами. Тому забезпечення економічної безпеки є наріжним каменем їхнього успіху.

Узагальнення сучасних наукових підходів до трактування сутності економічної безпеки підприємства сприяло обґрунтуванню авторської думки щодо даного поняття. Економічна безпека підприємства – це стан, що досягається завдяки ефективному використанню всіх ресурсів для захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, і як наслідок – забезпечує стабільну та результативну діяльність підприємства.

Забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства сприятиме досягненню цілей та завдань господарської діяльності підприємства, що дасть можливість створити умови своєчасного виявлення та подолання внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек функціонування підприємства.

На нашу думку, найбільш значущими проблемами, які перешкоджають створенню та ефективному функціонуванню системи економічної безпеки підприємств, є відсутність сучасних методів прогнозування кризових явищ, адаптованих до української економіки, недосконаліть нормативних значень коефіцієнтів, а також недостатнє вивчення питань циклічності розвитку бізнесу та впливу кризових явищ на них. Крім того, недостатньо знань про людський фактор як ключовий елемент забезпечення економічної безпеки. Розв’язання цих проблем допоможе створити дієву систему економічної безпеки, що сприятиме стабільному і безкризовому функціонуванню підприємств.

Дослідження функціонування приватних охоронних підприємств у низці закордонних країн дозволяє зробити висновок, що ці організації займають провідні позиції в системі суб'єктів, відповідальних за профілактику правопорушень. Там, де приватна охоронна та детективна діяльність не мають чіткого законодавчого розмежування, виникають певні проблеми. Така невизначеність є недоліком, адже досвід країн з окремим законодавчим регулюванням цих сфер демонструє переваги чіткого розмежування повноважень.

Важливо усвідомлювати, що сучасна економічна безпека підприємства – це комплексна система, яка має охоплювати всі аспекти його діяльності. Деякі власники підприємств вже ініціюють заходи, спрямовані на підвищення ефективності та розбудову потужної системи економічної безпеки. Проте, це явище ще не набуло масового характеру, оскільки значна кількість керівників задовольняється наявністю адміністративного ресурсу та охороною території підприємства.

2 ОЦІНКА СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ- СЛАВУТИЧ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ- СЛАВУТИЧ»

Товариство з обмеженою відповідальністю «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ-СЛАВУТИЧ» (ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ») працює у сфері охоронно-юридичної галузі України. Спеціалізується на наданні таких послуг: фізична охорона (промислових і торгових площ, розважальних комплексів, офісів); відеоспостереження; охорона фізичних осіб; забезпечення технічної та інформаційної безпеки; охорона громадського порядку; супутниковий моніторинг транспорту; інші охоронні заходи, у тому числі з використанням службових собак.

Вид діяльності підприємства: 80.10 Діяльність приватних охоронних служб (основна).

Підприємство працює з 2019 року.

Юридична адреса підприємства: 69008, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Південне шосе, б. 74.

Підприємство має державний дозвіл на надання всіх видів охоронних послуг на території України. Вся діяльність підприємства здійснюється відповідно до чинного законодавства України [43, 44].

Дохід підприємства залежить від кількості об’єктів, які перебувають під охороною. Витрати підприємства включають: фонд оплати праці, сплата податків, вартість ліцензій на надання охоронних послуг, транспортні витрати, витрати на закупівлю канцелярії, витрати за користування засобами зв’язку, витрати на рекламу, оренду офісів, на сплату комунальних платежів, пошиття форменого одягу та взуття й інше.

Підприємство ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» має окремий баланс, веде оперативний бухгалтерський облік, складає податкову та статистичну звітність, має розрахунковий рахунок і круглу печатку зі своїм найменуванням.

ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» веде бухгалтерський облік господарської діяльності та її фінансових результатів згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [45], Національних стандартів бухгалтерського обліку та інших нормативних документів.

Фінансова звітність складена у національній валюті – гривні. Основні засоби відображені в обліку за фактичними витратами на їх придбання, доставлення, встановлення та виготовлення. Аналітичний та синтетичний облік основних засобів та необоротних активів ведеться відповідно до облікової політики та відповідає критеріям П(С)БО №7 «Основні засоби» [46]. Метод амортизації основних засобів, обраний підприємством, відповідає вимогам національних стандартів та чинного законодавства. Дебіторська заборгованість відображається за реальною вартістю, тобто за вирахуванням сумнівних боргів. Врахування безнадійних боргів здійснюється в той період, коли керівництво визначає борги, як безнадійні. Інша дебіторська заборгованість складається з заборгованості, що не пов’язана з продажем продукції та наданням послуг. Запаси обліковуються за собівартістю. Дохід від реалізації послуг визначається методом нарахування, а також за фактично наданими послугами.

Вартість охоронних послуг розраховується за прозорою системою, точні розцінки включено в прайс служби охорони. Інформація доступна для всіх, хто бажає замовити послуги, за потреби деякі аспекти можна уточнити телефоном. Ціна за надання послуг розраховується за системою тарифів компанії погодинно або помісячно. Перелік послуг включає: забезпечення пожежної безпеки (обслуговування та проєктування обладнання, встановлення вогнестійких дверей, спостереження за об'єктами, підключеними до пульту

централізованого спостереження); фізичну охорону об'єктів (монтаж тривожної сигналізації, виїзд групи швидкого реагування за сигналом тривожної сигналізації); технічну охорону об'єктів з підключенням до пульту централізованого спостереження (для квартир, котеджів, приватних володінь, торгових павільйонів і підприємств), встановлення «тривожної кнопки», виїзд групи швидкого реагування за сигналом «Тривога»; GPS-моніторинг (спеціальне системне обладнання службових машин, технічна охорона рухомих об'єктів); монтаж сигналізації, систем контролю і доступу, відеоспостереження. Набір співробітників відбувається із застосуванням жорстких критеріїв відбору, що забезпечує максимальну безпеку, як клієнта, так і охоронної команди. До співпраці залучають фахівців з досвідом роботи у військових, охоронних і правоохоронних органах, які перебувають у відмінній фізичній і психологічній формі. Співробітники систематично проходять курси з підвищення кваліфікації, на яких вони отримують нові знання, вміння та обмінюються досвідом.

На чолі ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» стоїть директор, якого призначає засновник. При призначенні директора з ним укладають контракт, у якому визначаються його права, обов’язки та відповідальність, умови матеріального забезпечення та порядок звільнення з посади. До компетенції директора належать всі питання, не віднесені до виключної компетенції засновника. Також обговорюється питання делегування повноважень директора на час його хвороби або відпустки. Директор визначає систему повноважень, тобто коло обов’язків кожної посадової особи, затверджує штатний розклад, і створює робочий апарат управління підприємством. Крім того, до його компетенції входить підбір відповідальних співробітників для виконання поставлених завдань, розробка системи контролю виконуваної роботи тощо.

Система управління підприємством створює умови для дієвого та організованого керівництва роботою співробітників, надаючи їм необхідну допомогу та забезпечуючи регулярний контроль. Ключовою перевагою такої

структури є можливість ефективного розподілу управлінських обов'язків серед команди та передавання повноважень іншим керівникам, коли це необхідно.

Чисельність персоналу варіюється від кількості об’єктів, які охороняються, або фірм, яким надаються послуги. Штатний розклад підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Штатний розклад ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» (станом на 2024 р.)

Перелік посад	Кількість осіб
Директор	1
Заступники директора:	4
– з охорони	1
– з озброєння та обладнання	1
– із загальних питань	1
Головний бухгалтер	1
Керівники:	
– відділу охорони	1
– відділу з охорони праці	1
– відділу з охорони фізичних осіб	1
– відділу кадрів	1
– технічного відділу	1
Бухгалтер	2
Касир	1
Фахівець з охорони праці	2
Фахівець відділу кадрів	2
Фахівець технічного відділу	27
Старший об’єкта охорони	25
Працівники поста охорони	34
Старший охоронець	45
Охоронець	3 095
Всього:	3 247

Персонал оформлений на роботу відповідно до Кодексу законів про працю. Робиться запис у трудовій книжці й укладається цивільно-правовий договір. Заробітна плата охоронцям нараховується за фактично відпрацьований час. На підприємстві передбачені преміальні виплати за: затримання порушників; керівництво стажуванням нових працівників; роботу понад норми; підміни; професіоналізм у екстремальних ситуаціях.

Споживачі послуг ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» представлені підприємствами з різноманітними формами власності, що не суперечать законодавству України.

З метою залучення потенційних клієнтів, підприємство у ЗМІ розміщує рекламу на надання послуг у охоронній, юридичній галузях. Далі ведуться переговори між сторонами задля обопільної вигоди. Надається дозвільна документація, рекомендаційні листи з підтвердженням високого рівня та благонадійності з боку виконавця. Охоронна компанія проводить перевірку платоспроможності підприємства-замовника. У результаті отриманих даних приймається рішення про співпрацю чи відмову у наданні послуг. Якщо сторони дійшли згоди, вивчається об'єкт, який планують брати під охорону, його специфіка, визначаються місця постів охорони, маршрути переміщення охоронців на ввіреній території, також уточнюються вимоги до охорони з боку замовника.

Основними конкурентами підприємства є:

1. ПП «Січ-Безпека», охоронні послуги, пультова охорона Запоріжжя (адреса: 69118, м. Запоріжжя, вул. Водограйна, 1).
2. ТОВ «ОС Атлас-Безпека», послуги охорони та безпеки, стюардінг (адреса: 69000, м. Запоріжжя, Чарівна вулиця, 147).
3. Компанія «Охороний холдінг», охоронні послуги (адреса: 69000, м. Запорожье, улица Винтера, 3-А).

Виконаємо SWOT-аналіз ринкового положення ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ». SWOT-аналіз (Strengths (сильні сторони), Weaknesses (слабкі сторони), Opportunities (можливості) і Threats (загрози)) – це метод стратегічного планування, або процес встановлення зв'язків між найхарактернішими для підприємства можливостями, загрозами, сильними сторонами (перевагами) та слабкими сторонами. Для розробки ефективної стратегії організації, SWOT-аналіз спочатку ідентифікує її сильні та слабкі сторони, а також зовнішні

можливості та загрози. Подальший аналіз взаємозв'язків між цими факторами дозволяє визначити напрямки дій [47].

SWOT-аналіз – це не готовий рецепт для прийняття рішень, а скоріше каркас для обмірковування. Він дозволяє керівникам та управлінцям систематизувати всю інформацію, додаючи до неї власні думки та оцінки. Цей процес є корисним для людей, які прагнуть досягати результатів, оскільки він заохочує до формування стратегічного мислення й планування на перспективу.

Матриця SWOT-аналізу ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» наведена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Матриця SWOT-аналізу ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»

Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози існуванню
1	2	3	4
1. Невеликий стартовий капітал	Обмежений (локально) ринок	Зростання до рівня середнього та великого бізнесу	Швидкість повного розорення
2. Клієнто-орієнтованість	Нормативно-правові обмеження можливостей	Удосконалення дозволених законом послуг	Тиск з боку держчиновників, криміналу
3. Висока ефективність	Обмежені перспективи зростання	Збалансований розвиток	Швидке досягнення меж зростання
4. Гнучкість	Висока залежність від можливих змін ринкової кон’юнктури	Міцна ніша на регіональному ринку	Легкість проникнення конкурента в зазначену нішу
5. Самостійність	Відсутність впливової підтримки	Творча самореалізація	Уразливість перед спробами силового тиску з боку різних структур

На основі проведеного SWOT-аналізу визначено ключові внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на конкурентоспроможність приватних охоронних компаній, зокрема тих, що спеціалізуються на економічній безпеці. Також окреслено пріоритетні напрямки для покращення їхньої роботи.

До зовнішніх чинників належать: загальна соціально-політична атмосфера; особливості національної економіки та окремих ринків, що

створюють потребу в послугах економічної безпеки; а також заходи державної підтримки українського підприємництва; наявність у країні необхідних виробничих ресурсів; розвинена інфраструктура (транспорт, зв'язок) і фінансово-кредитну систему; потенційно високу місткість ринку і його адаптивність до новинок; легкість доступу на ринок послуг безпеки, низький рівень вхідних бар'єрів; можливість економії на масштабах виробництва; стійкість конкурентних позицій на вже існуючих ринках; вигідні природні умови для ведення діяльності; зручна географічна позиція, близькість до основних транспортних шляхів; висока доступність трудових ресурсів.

Основними внутрішніми факторами, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств, що надають охоронні послуги, в тому числі послуги з економічної безпеки, є: технічний і технологічний рівень виробництва та надання послуг безпеки; висока якість при порівняно низьких витратах; застосування сучасних методів організації та управління, інформаційних технологій; кваліфікований персонал; впровадження нових технологій; наявність фінансових ресурсів; наявність мережі постійних клієнтів; ефективна реклама; широкий спектр і комплексність надання послуг; володіння унікальними методиками забезпечення економічної безпеки; наявність високої організаційної культури, сприятливої ділової репутації та іміджу.

Таким чином, основними стратегічними цілями підприємства можуть бути: розвиток і збільшення частки ринку; досягнення високих показників роботи в галузі. Ця стратегічна спрямованість є ефективною та досяжною у перспективі для підприємства за такими показниками:

– відповідність стандартам: показники відповідності стандартам встановлюють відповідність якості охоронних послуг і процесів певним нормам. Ці показники дозволяють виміряти ступінь відповідності послуг потребам споживачів; результати тестування; узгодженість з законодавчими та нормативними актами, а також характеристики, пов'язані з безпекою клієнтів,

захищеністю та впливом на здоров’я. Стратегічні цілі ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» відповідають стандартам;

– показники, що характеризують відповідність бізнес-процесів цілям підприємства: спрямовані на аналіз взаємодії між учасниками цих процесів. Вони дозволяють зрозуміти, наскільки ефективно ця взаємодія сприяє досягненню кінцевих цілей. Основними критеріями оцінки є показники, що відображають клієнтоорієнтованість, гнучкість і швидкість реагування на потреби споживачів. Саме ці показники дозволяють визначити, наскільки послуга відповідає очікуванням клієнтів. Маркетингові дослідження підтверджують, що підприємство демонструє задовільні результати діяльності та користується високою довірою; вартість процесу: показники вартості процесу пов’язані з витрачанням ресурсів у межах процесу надання послуг. У підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» є обґрунтований бізнес-план розвитку, який представляє економіко-технічні можливості його розвитку в напрямку стратегічних цілей.

2.2 Аналіз показників фінансової звітності підприємства

Аналіз фінансової звітності підприємства полягає в ретельному зборі, інтеграції, узагальненні й обробці вихідних фінансових даних. Головна мета цього процесу – розкрити економічні можливості компанії та розробити ефективні методи представлення отриманих висновків.

Фінансова звітність являє собою комплекс звітних форм, створених на основі бухгалтерського обліку. Фінансова звітність призначена для того, щоб надати зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальнену інформацію про фінансовий стан підприємства у зручному та зрозумілому форматі. Ця інформація необхідна для прийняття ними важливих ділових рішень. Мета аналізу фінансової звітності полягає в оцінюванні ефективності діяльності

підприємства за звітний період та його поточного фінансового стану. Це допомагає своєчасно виявляти та усувати недоліки в роботі, а також знаходити можливості для покращення фінансового становища та підвищення платоспроможності.

Баланс підприємства – це звіт про фінансовий стан підприємства, що відображає на певну дату його активи, зобов’язання та власний капітал. Складання балансу має на меті надати зацікавленим сторонам повну, достовірну та неупереджену інформацію щодо фінансового стану підприємства на кінець звітного періоду. Фінансовий стан підприємства відображається через його основні складові, що безпосередньо впливають на його оцінку та зміни: активи, зобов'язання та власний капітал. Звіт про фінансові результати призначений для визначення чистого прибутку або збитку, отриманого підприємством протягом звітного періоду [48].

Стабільність фінансів компанії значною мірою залежить від того, наскільки розумно та вигідно вона вкладає кошти в свої активи. Вибір джерела фінансування (власні чи позичені кошти) для придбання обладнання та запасів, обсяг оборотних коштів (у вигляді готівки чи матеріалів) і їх співвідношення суттєво впливають на успіх компанії та її фінансову надійність.

Для оцінки фінансового стану досліджуваного підприємства буде проведено горизонтальний аналіз статей балансу. Цей метод передбачає порівняння абсолютних значень показників активів та пасивів за два або більше послідовних звітних періоди [49, с. 203].

Аналіз динаміки (горизонтальний аналіз) статей бухгалтерського балансу (форма №1) підприємства подано в табл. 2.3 і 2.4. Баланс підприємства подано у додатку А.

Таблиця 2.3 – Аналіз динаміки активів підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Стаття активу балансу	Величина за роками, млн грн			Зміна абсолютна		Зміна відносна, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Необоротні активи, у т.ч.:	79,00	85,20	88,00	6,20	2,80	7,85	3,29
Нематеріальні активи	2,00	2,20	2,20	0,20	0,00	10,00	0,00
Незавершене будівництво	18,00	20,00	22,00	2,00	2,00	11,11	10,00
Основні засоби (залишкова вартість)	54,00	53,00	52,80	-1,00	-0,20	-1,85	-0,38
Довгострокові фінансові інвестиції	5,00	10,00	11,00	5,00	1,00	в 2 рази	10,00
II. Оборотні активи, у т.ч.:	80,57	92,34	86,90	11,77	-5,44	14,61	-5,89
Виробничі запаси	14,00	16,00	19,80	2,00	3,80	14,29	23,75
Незавершене виробництво	22,00	24,00	22,00	2,00	-2,00	9,09	-8,33
Готова продукція	24,50	26,00	26,40	1,50	0,40	6,12	1,54
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6,40	5,20	4,40	-1,20	-0,80	-18,75	-15,38
Поточні фінансові інвестиції	4,00	8,00	5,50	4,00	-2,50	в 2 рази	-31,25
Грошові кошти в національній валюті	9,67	13,14	8,80	3,47	-4,34	35,88	-33,03
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0,74	0,66	1,10	-0,08	0,44	-10,81	66,67
Баланс	160,31	178,20	176,00	17,89	-2,20	11,16	-1,23

Дані таблиці свідчать, що у 2024 р. обсяг необоротних активів склав 88,00 млн грн, тобто збільшився на 2,80 млн грн (або на 3,29%) порівняно з 2023 р., та на 9,00 млн грн (або на 11,39%), порівняно з 2022 р. Зростання величини необоротних активів відбулося за рахунок збільшення залишкової вартості основних засобів ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ». Оборотні активи підприємства у 2024 р. порівняно з 2022 р. збільшились на 6,33 млн грн, проте порівняно з 2023 р., зменшились на 5,44 млн грн.

Таким чином, аналіз динаміки активів підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» показав, що підприємство завдяки ефективній політиці керівництва, має достатню кількість господарських засобів, які забезпечують ефективність його діяльності.

Спостерігаються незначні зміни у структурі активів підприємства: зростання в динаміці частки необоротних активів (на 0,72% у 2024 р. у порівнянні з 2022 р.), у той час, як частка оборотних активів зменшилася на 0,88% у 2024 р. у порівнянні з 2022 р.

Динаміка структури активів підприємства у 2022-2024 рр. подано на рис. 2.1.

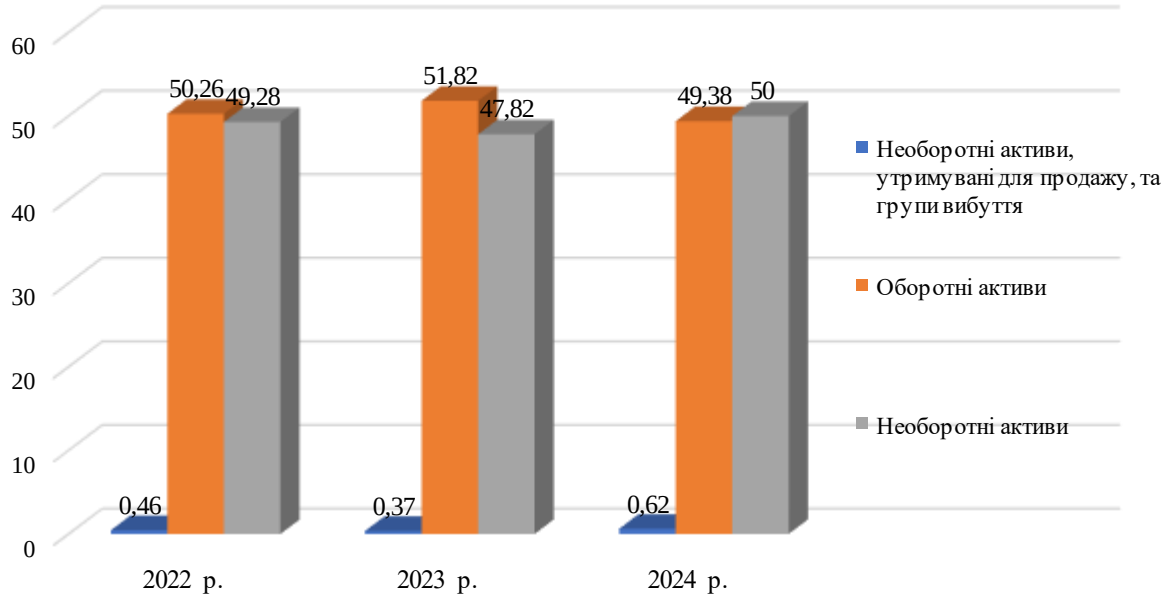

Рисунок 2.1 – Динаміка структури активів ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр., %

Аналіз динаміки пасивів підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. подано в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки пасивів підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Стаття пасиву балансу	Величина за роками, млн грн			Зміна абсолютна		Зміна відносна, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
І. Власний капітал, у т.ч.:	85,00	81,89	95,48	-3,11	13,59	-3,65	16,59
Статутний капітал	67,00	67,00	77,00	0,00	10,00	0,00	14,93
Додатковий капітал	8,00	-	-	-8,00	-8,00	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	10,00	14,89	18,48	4,89	3,59	48,94	24,08
ІІ. Довгострокові зобов’язання і забезпечення, у т.ч.:	20,20	33,31	33,22	13,11	-0,09	64,88	-0,26
Довгострокові кредити банків	16,00	24,51	24,42	8,51	-0,09	53,16	-0,35
Інші довгострокові зобов’язання	4,20	8,80	8,80	4,60	0,00	109,52	0,00
ІІІ. Поточні зобов’язання і забезпечення, у т.ч.:	51,78	58,64	43,12	6,86	-15,52	13,25	-26,47
Короткострокові кредити банків	24,06	29,54	15,40	5,48	-14,14	22,78	-47,87
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	23,58	24,48	20,90	0,90	-3,58	3,82	-14,62
Поточні зобов’язання за розрахунками з бюджетом	2,13	2,34	2,86	0,21	0,52	9,86	22,22
Поточні зобов’язання за розрахунками з оплати праці	2,01	2,28	3,96	0,27	1,68	13,43	73,68
IV. Зобов’язання, пов’язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	3,33	4,36	4,18	1,03	-0,18	30,93	-4,13
Баланс	160,31	178,20	176,00	17,89	-2,20	11,16	-1,23

Дані таблиці свідчать про: зростання величини власного капіталу на

13,58 млн грн; зменшення величини зобов'язань на загальну суму у 15,91 млн грн, у т.ч. довгострокових зобов'язань – на 0,086 млн грн, поточних зобов'язань – на 15,52 млн грн у 2024 р. порівняно з 2023 р. Власний капітал у 2024 р. збільшився. Так, у 2024 р. власний капітал становив 95,48 млн грн, що на 10,48 млн грн та 13,58 млн грн більше, порівняно з 2022 р. та 2023 р. відповідно.

Зростання величини власного капіталу відбулося за рахунок збільшення статутного капіталу та нерозподіленого прибутку підприємства.

Статутний капітал підприємства – основне джерело активів підприємства. До статутного капіталу відносять: грошові кошти, основні засоби, нематеріальні активи. Збільшення розміру статутного капіталу на 10,00 млн грн у 2024 р. порівняно з 2023 р. (або на 16,59%) відбулося за рахунок додаткових внесків учасників.

Нерозподілений прибуток підприємства залишається в підприємстві для використання на власні потреби. Спостерігається зростання нерозподіленого прибутку у 2024 р. порівняно з 2023 р. на 3,586 млн грн, або на 24,08%. Однак темпи зростання величини прибутку уповільнилися: у 2024 р. збільшення склало 3,586 млн грн, тоді як у 2023 р. воно дорівнювало 4,894 млн грн. Це явище пов'язано зі збільшенням витрат. Основним джерелом збільшення прибутку є збільшення обсягу реалізації послуг.

Величина довгострокових зобов'язань підприємства в 2024 р., порівняно з 2022 р., збільшилась на 13,22 млн грн, проте, порівняно з 2023 р. зменшилась на 0,086 млн грн. ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» використовує довгострокові кредити банків для подальшого розвитку підприємства. Величина кредиту зросла у 2023 р. на 8,506 млн грн порівняно з 2022 р. У 2024 р. величина кредиту зменшилася на 0,086 млн грн порівняно з 2023 р. за рахунок довгострокового погашення позики банку.

Величина інших довгострокових зобов'язань зросла майже у 2,1 рази як у 2023 р., так і в 2024 р. Поточні зобов'язання підприємства мали тенденцію

до зростання в 2023 р. на 6,860 млн грн, що склало 13,25%, і зменшення в 2024 р. на 15,520 млн грн, або на 26,47%. Причиною цього є зменшення кредиторської заборгованості за короткостроковими кредитами банку в 2024 р. на 5,480 млн грн, а також зменшення заборгованості постачальникам на 3,580 млн грн. ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» в основному залучає для розвитку господарської діяльності свої вільні оборотні кошти, одержані в результаті їх раціонального використання.

Динаміка структури пасивів підприємства у 2022-2024 рр. наведена на рис. 2.2.

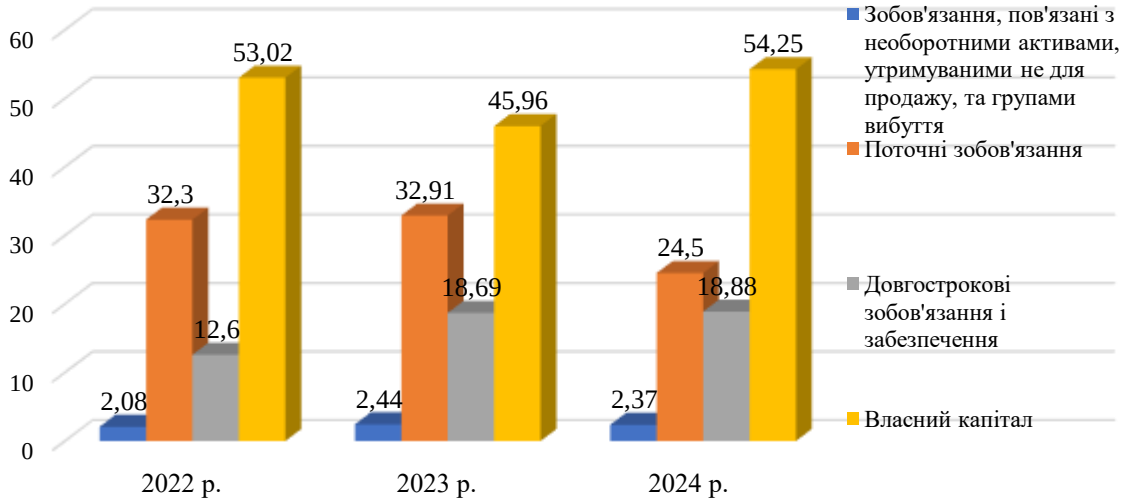

Рисунок 2.2 – Динаміка структури пасивів ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр., %

У структурі капіталу підприємства вартість власного капіталу у 2023 р., у порівнянні з 2022 р., мала тенденцію до зниження (на 7,06%), але у 2024 р. частка власного капіталу зросла на 8,29% та досягла 54,25%, причому це відбулося за рахунок збільшення як статутного капіталу, так і нерозподіленого прибутку. Найбільшу частку у структурі власного капіталу підприємства займає статутний капітал (у 2024 р. його частка становила 80,65%).

Частка поточних зобов’язань підприємства у 2024 р. становила 24,50% від вартості пасивів, скоротившись у порівнянні з 2022 р. на 7,80%. Найбільшу частку у поточних зобов’язаннях і забезпеченнях становила поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, однак, протягом аналізованого періоду вона мала тенденцію до зменшення.

За результатами аналізу показників фінансової звітності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. можна зробити висновок, що діяльність підприємства достатньо ефективна, про що свідчить збільшення величини чистого прибутку, який отримувало підприємство. Підприємство достатньо незалежне від зовнішніх зобов’язань, однак у підприємства незадовільна структура активів – недостатньо грошових коштів та їх еквівалентів, щоб забезпечити ліквідність і платоспроможність підприємства.

2.3 Оцінка стану економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»

Оцінка рівня економічної безпеки підприємства є відправною точкою для визначення способів її забезпечення. Розпочнемо дослідження з оцінки показників фінансового стану підприємства. Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб’єкта господарювання до саморозвитку на певний момент часу.

Коли підприємство має стійке фінансове становище, це позитивно позначається на його можливості виконувати виробничі плани та забезпечувати потреби виробництва всіма необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність, як невід'ємний елемент загальної господарської діяльності, повинна бути спрямована на досягнення таких цілей: забезпечення рівномірного надходження та витрачання грошових коштів, підтримання належної платіжної дисципліни, досягнення оптимального співвідношення

між власним та залученим (позиковим) капіталом, а також забезпечення найвищого рівня ефективності його використання [50, с. 606-607].

Для оцінки фінансового стану підприємства необхідно використовувати низку важливих джерел. До них належать основні форми фінансової звітності, такі як бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух капіталу та звіт про рух грошових коштів. Крім того, значну роль відіграють дані первинного та аналітичного бухгалтерського обліку, що надають детальні розшифровки та уточнення окремих статей, представлених у балансі.

Оцінку фінансової стійкості ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» виконаємо за допомогою розрахунку відносних показників, які подано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники оцінки фінансової стійкості ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр., частка од.

Назва показника та формула розрахунку	Величина за роками			Зміна абсолютна		Зміна відносна, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт незалежності (автономії, власного капіталу) (Ф. №1, ряд.1495 / ряд.1900)	0,530	0,459	0,543	-0,071	0,084	-13,39	18,30
Коефіцієнт фінансової залежності (Ф. №1, ряд.1900 / ряд.1495)	1,887	2,179	1,842	0,292	-0,337	15,47	-15,46
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (Ф. №1, (ряд.1595+ ряд.1695) / ряд.1495)	0,847	1,123	0,799	0,276	-0,324	32,59	-28,85
Коефіцієнт стійкості фінансування (Ф. №1, (ряд.1495+ряд.1595) / ряд.1900)	0,656	0,646	0,731	-0,010	0,085	-1,52	13,16
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу (Ф. №1, ряд.1595+ряд.1695) / ряд.1900)	0,449	0,516	0,434	0,067	-0,082	14,92	-15,89
Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів (Ф. №1, ряд. 1090 / ряд.1900)	0,493	0,478	0,500	-0,015	0,022	-3,04	4,60

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Ф. №1, ряд.1595 / (ряд.1595+ряд.1495)	0,192	0,289	0,258	0,097	-0,031	50,52	-10,72
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами (Ф. №1, (ряд.1495-ряд.1090) / ряд.1300)	0,037	-0,019	0,043	-0,056	0,062	-151,35	326,32
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань (Ф. №1, ряд.1595 / (ряд.1595+ряд.1695)	0,281	0,362	0,435	0,081	0,073	28,83	20,17

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт концентрації власного капіталу) визначає питому вагу власного капіталу в загальній величині балансу. Питома вага має бути достатньо високою, оскільки власним капіталом мають покриватися необоротні активи підприємства та ті оборотні активи, які забезпечують безперебійну його діяльність. Чим вищий цей показник, тим більш фінансово стійке та стабільне підприємство. У досліджуваного підприємства цей показник має нестійку динаміку, однак у 2024 р. його величина збільшилася порівняно як з 2023 р., так і з 2022 р. Крім того, у 2024 р. величина показника перевищувала нормативне значення, тобто була більшою за 0,5. Підприємство володіє значним обсягом власного капіталу, який формується за рахунок внесків засновників та чистого прибутку від операційної діяльності. Проте, забезпечення фінансової стабільності в перспективі можливе виключно шляхом розширення господарсько-фінансової діяльності, менш залежної від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансової залежності показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн власних коштів. Спостерігалося зменшення величини цього показника – з 1,887 у 2022 р. до 1,842 у 2024 р. Причиною зміни є зменшення частки позикових коштів у фінансуванні. Так, у 2022 р. в кожній 1,887 грн, вкладеній в активи підприємства, 84,7 копійок були позиченими, тоді як у 2024 р. ця величина складала 79,9 копійок. Тобто

підприємство мобілізувало власні резерви та можливості для поліпшення фінансового стану. Зменшення величини показника співвідношення залученого та власного капіталу свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зростання фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт стійкості фінансування показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок стійких джерел (прибуток підприємства, довгострокові вкладення інвесторів). Критичне значення коефіцієнта – 0,75. Величини коефіцієнта показують, що на підприємстві практично немає запасу стійких джерел фінансування. Однак величина коефіцієнта у 2024 р. мала позитивну динаміку, тобто він зріс на 13,16% порівняно з 2023 р., що свідчить про покращення фінансового стану підприємства.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу залежить від галузевих особливостей і становить для досліджуваного підприємства: у 2022 р. – 0,449, у 2023 р. – 0,516 і у 2024 р. – 0,434, що говорить про нестійку динаміку. Однак величини відповідають рекомендованому значенню: < 0,5. Показник характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами показує, яка частина оборотних активів забезпечується власними джерелами фінансування. Отже, у підприємства цей коефіцієнт становив у 2024 р. – 0,043, що більше порівняно з попередніми роками. Тобто, у 2024 р. 4,3% оборотних активів фінансувалося за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт довгострокових зобов’язань визначає частину довгострокових зобов’язань у загальній сумі джерел фінансування. Величина показника збільшувалася в динаміці.

Проведений аналіз показників фінансової стійкості дозволяє оцінити готовність ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» до погашення своїх боргів, його фінансову незалежність, тенденції зміни рівня цієї незалежності, відповідність стану

активів і пасивів підприємства основним завданням його фінансово-господарської діяльності.

Причини підйомів і спадів у діяльності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» розглядаються як дія цілого ряду факторів – зовнішніх і внутрішніх. Значною мірою діють зовнішні фактори, серед яких основні – політична, економічна та фінансова нестабільність, що призводить до невпевненості ведення діяльності та й взагалі до неплатоспроможності суб'єктів господарювання.

Виробничі засоби підприємства постійно перебувають у русі, переходячи з однієї стадії в іншу. Чим швидше відбувається кругообіг, тим більше послуг підприємство може надавати. Сповільнення оборотності потребує додаткового вкладення засобів та може спричинити погіршення фінансового стану підприємства.

Оцінити наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси (оборотні та необоротні активи), дозволяє аналіз ділової активності, оскільки саме показники ділової активності зумовлюють платоспроможність, фінансову стійкість і стабільність діяльності господарюючого суб'єкта.

Основні показники ділової активності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» подано у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Показники ділової активності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Назва показника	Формула розрахунку	Величина за роками			Абсолютна зміна	
		2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (Коб.а.), об./рік	$\frac{\text{Чиста виручка}}{\text{Оборотні активи}}$	1,915	2,184	2,532	0,269	0,348
Фондовіддача, грн /грн	$\frac{\text{Чиста виручка}}{\text{Вартість основних засобів}}$	1,954	2,367	2,500	0,413	0,133

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7
Період одного обороту оборотних активів, днів	$\frac{360\ днів}{Коб.а.}$	187,98	164,84	142,18	-23,14	-22,66
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Коб.д.з.), об./рік	$\frac{Чиста\ виручка}{Дебіторська\ заборгованість}$	24,120	38,780	50,000	14,660	11,22
Період погашення дебіторської заборгованості (Тд.з.), днів	$\frac{360\ днів}{Коб.д.з.}$	14,93	9,28	7,20	-5,65	-2,08
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Коб.к.з.), об./рік	$\frac{Чиста\ виручка}{Кредиторська\ заборгованість}$	6,540	8,240	10,530	1,700	2,29
Період погашення кредиторської заборгованості (Тк.з.), днів	$\frac{360\ днів}{Коб.к.з.}$	55,05	43,69	34,19	-11,36	-9,50
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, об./рік	$\frac{Чиста\ виручка}{Власний\ капітал}$	1,816	2,463	2,304	0,647	-0,159

Коефіцієнт оборотності оборотних активів характеризує величину чистого доходу, яку отримують з кожної гривні оборотних активів. Величина доходу досліджуваного підприємства зростала з 1,915 грн у 2022 р. до 2,532 грн у 2024 р.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує, наскільки ефективно компанія використовує свої власні кошти для генерації продажів. Однак, важливо розуміти, що цей показник не може зростати безкінечно. Якщо коефіцієнт стає надзвичайно високим, це може свідчити про те, що обсяг реалізації продукції значно перевищує наявний власний капітал. Така ситуація часто призводить до необхідності залучення додаткових фінансових ресурсів, таких як кредити. Це може створити ризики для фінансової стабільності

компанії та дозволити кредиторам мати більший вплив на прийняття рішень щодо її фінансової політики. Оборотність власного капіталу показує ефективність використання активів, які формуються за рахунок власного капіталу. У досліджуваного підприємства коефіцієнт оборотності власного капіталу зростав у 2023 р. у порівнянні з 2022 р., але у 2024 р. мав негативну динаміку – зниження склало 0,159. Величини показника занадто високі, власних коштів не вистачає і тому підприємство залучає кредити у господарську діяльність.

Коефіцієнт дебіторської заборгованості характеризує кількість оборотів заборгованості за встановлений проміжок часу. Ця сума, за умови її погашення боржниками у строк позовної давності, могла б активно брати участь у господарській діяльності підприємства, сприяючи збільшенню прибутку. Зовнішнім користувачам інформації (банкам, інвесторам, партнерам тощо) важливо знати про стан дебіторської заборгованості підприємства, адже її зростання свідчить про фінансову нестабільність, зниження ліквідності поточних активів та погіршення фінансового стану підприємства. На досліджуваному підприємстві коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зростав у динаміці. Так, у 2022 р. він складав 24,12 об./рік, у 2023 р. – 38,78 об./рік, а у 2024 р. – 50,00 об./рік, що позитивно характеризує ситуацію з поверненням дебіторської заборгованості. При цьому термін повернення дебіторської заборгованості скоротився з 14,93 дня у 2022 р. до 7,20 дня у 2024 р.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує збільшення або зменшення комерційного кредиту, що надається підприємству контрагентами. Вигідність кредиторської заборгованості полягає в тому, що заощаджуються кошти у випадку, коли в обороті у підприємства немає грошей або потрібно використовувати власний капітал. У досліджуваного підприємства також спостерігалося збільшення величини оборотів кредиторської заборгованості. На це вплинуло зростання обсягу реалізації

послуг, а не заборгованість за кредитними позиками, тобто підприємство мало можливість за рахунок власних оборотних коштів розрахуватися з постачальниками. Крім того, термін обороту кредиторської заборгованості в аналізованому періоді відповідно скоротився з 55,05 дня у 2022 р. до 34,19 дня у 2024 р., що є позитивною тенденцією в роботі підприємства.

Одним з етапів аналізу фінансового стану підприємства є оцінка ліквідності (платоспроможності) підприємства.

Економічна категорія «ліквідність» означає можливість підприємства перетворювати свої поточні активи, які можуть бути використані як платіжні засоби, на грошову форму або безпосередньо застосовувати їх для погашення зобов'язань у встановлені терміни. Ліквідність окремих активів (грошових коштів, дебіторської заборгованості, товарних запасів) вимірюється їхньою здатністю швидко конвертуватися в гроші або брати участь у розрахунках. Рівень ліквідності визначається показниками, що відображають структуру розміщення фінансових ресурсів за якістю активів, враховуючи їхню ліквідність.

Коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності) дає загальну оцінку платоспроможності підприємства. Він характеризує достатність оборотних коштів для покриття боргів. Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов’язання, підприємство вважають ліквідним.

Коефіцієнт швидкої ліквідності визначає, яка частина поточних зобов’язань може бути погашена не тільки за рахунок грошових коштів, але й за рахунок очікуваних фінансових надходжень. Високий розмір сумнівної дебіторської заборгованості є фактором, що може негативно вплинути на фінансову стабільність компанії, створюючи потенційні ризики.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує негайну готовність підприємства погасити поточні зобов’язання.

Результат розрахунку показників ліквідності (платоспроможності) ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Показники ліквідності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Назва показника	Формула розрахунку	Норматив	Величина за роками			Абсолютна зміна	
			2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття), частка од.	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	1,00-1,50	1,556	1,575	2,015	0,019	0,440
Коефіцієнт ліквідності швидкої, частка од.	$\frac{\text{(Поточні активи – Запаси)}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	≥ 1	0,388	0,449	0,434	0,061	-0,015
Коефіцієнт ліквідності абсолютної, частка од.	$\frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,20-0,35	0,187	0,224	0,204	0,037	-0,020
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості, частка од.	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Кредиторська заборгованість}}$	-	0,271	0,212	0,211	-0,059	-0,001

Дані таблиці свідчать, що величина коефіцієнта поточної ліквідності у досліджуваному періоді мала позитивну динаміку, однак, перевищувала нормативні значення. Динаміка інших показників нестійка. Так, у 2023 р. у порівнянні з 2022 р. величини показників швидкої та абсолютної ліквідності мали позитивну динаміку, а у 2024 р. – негативну. При цьому, коефіцієнт швидкої ліквідності не відповідав нормативу, тобто підприємство не в змозі було швидко забезпечити покриття короткострокової заборгованості. Однак коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2023-2024 рр. вже знаходився у допустимих межах.

Крім того, співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованості знижувалося в аналізованому періоді та

підприємство не мало можливості розраховуватися з кредиторами за рахунок дебіторів.

Динаміка показників ліквідності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. наведено на рис. 2.3.

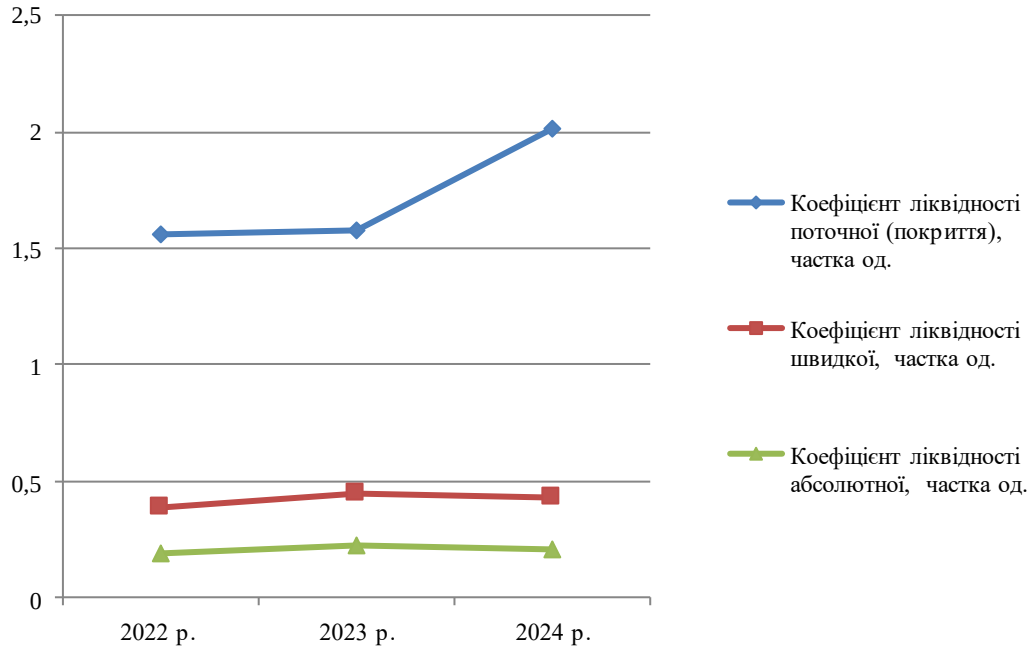

Рисунок 2.3 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Підприємство може зіткнутися з проблемами ліквідності та платоспроможності через:

– недостатню дисципліну у проведенні розрахунків;

– надмірну частку активів, які неможливо швидко перетворити на гроші;

– низьку ефективність капіталовкладень, що не забезпечує швидкої окупності;

– відсутність фінансових резервів, таких як страхові фонди.

Важливою групою показників фінансового стану підприємства є показники рентабельності. Рентабельність – це важливий показник, що характеризує ефективність підприємства, яке прагне отримати прибуток у

найближчому майбутньому, використовує свої ресурси. Вона відображає якість рішень керівництва у сферах фінансів, операційної діяльності та інвестицій. Рентабельність є мірилом економічної ефективності підприємства, а різні її показники можуть висвітлювати успішність роботи менеджерів на окремих напрямках.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямків діяльності (виробничої, підприємницької, інвестиційної), окупність витрат і т.д. Вони повніше, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, оскільки показують співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами.

Вихідні дані для розрахунку показників рентабельності подано в додатках А і Б.

Результат розрахунку показників рентабельності підприємства ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Показники рентабельності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Назва показника	Формула розрахунку	Величина за роками			Абсолютна зміна	
		2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6	7
Рентабельність активів, %	**Error!**	6,53	8,36	10,50	1,83	2,14
Рентабельність власного капіталу, %	**Error!**	12,32	18,19	19,35	5,87	1,16
Рентабельність основних засобів, %	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість основних засобів}}$	19,39	28,10	35,00	8,71	6,90
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації, %	**Error!**	6,50	7,17	8,50	0,67	1,33

У досліджуваного підприємства достатньо ефективна діяльність, тобто ресурси використовувалися ефективно і, крім того, величини показників зростали в динаміці, що вказує на підвищення ефективності діяльності підприємства.

Динаміка показників рентабельності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. подано на рис. 2.4.

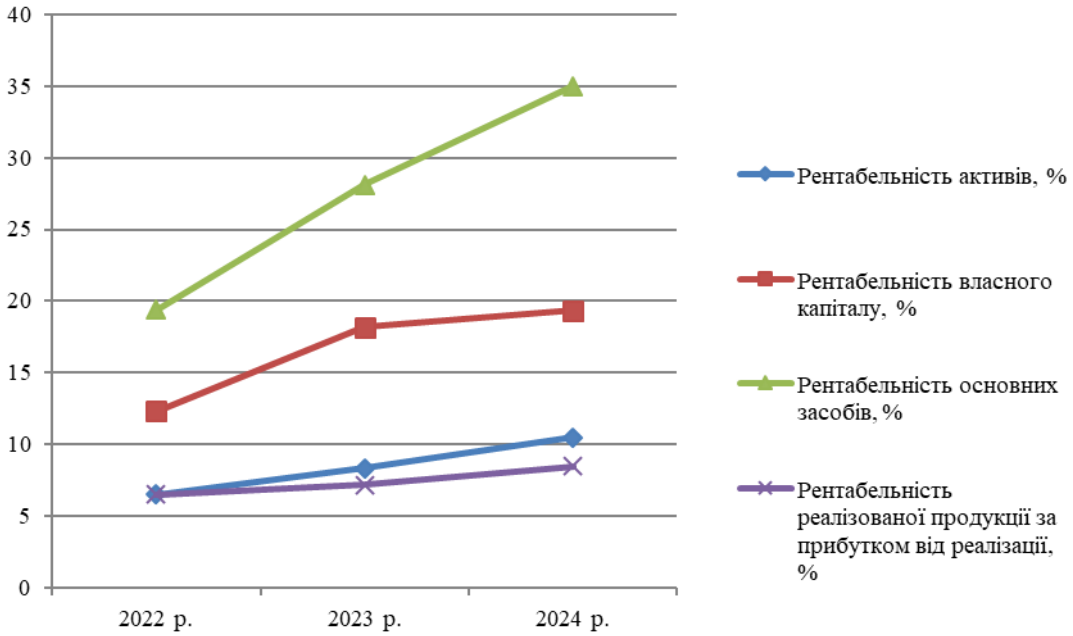

Рисунок 2.4 – Динаміка показників рентабельності підприємства у 2022-2024 рр.

У цілому можна зробити висновок, що підприємство ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» працює достатньо ефективно, але для збільшення ліквідності, підвищення ділової активності та забезпечення фінансової стійкості необхідно вжити заходи щодо збільшення доходу від реалізації послуг, зниження обсягу поточних зобов’язань та налагодження більш ефективної політики розрахунків.

Оцінимо також рівень фінансової безпеки підприємства за показниками, поданими в п. 1.2 (формули 1.7 – 1.9):

1) $\pm Ec$ – нестача або надлишок власних оборотних коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства:

$\pm Ec_{2022\ р.}$ = (85,00 – 79,00) – 60,50 = -54,50 млн грн;

$\pm Ec_{2023\ р.}$ = (81,89 – 85,20) – 66,00 = -69,31 млн грн;

$\pm Ec_{2024\ р.}$ = (95,48 – 88,00) – 68,20 = -60,72 млн грн.

2) $\pm Em$ – нестача або надлишок власних оборотних коштів, а також середньо- та довгострокових кредитів;

$\pm Em_{2022\ р.}$ = -54,50 + 20,20 = -34,30 млн грн;

$\pm Em_{2023\ р.}$ = -69,31 + 33,31 = -36,00 млн грн;

$\pm Em_{2034\ р.}$ = -60,72 + 33,22 = -27,50 млн грн.

3) $\pm En$ – нестача або надлишок загального обсягу оборотних коштів:

$\pm En_{2022\ р.}$ = -34,30 + 51,78 = 17,48 млн грн;

$\pm En_{2023\ р.}$ = -36,00 +58,64 = 22,64 млн грн;

$\pm En_{2024\ р.}$ = -27,50 + 43,12 = 15,62 млн грн.

Визначимо, якому рівню фінансової безпеки відповідає стан підприємства:

у 2022 р.:

$\pm Ec_{2022\ р.}$ = -54,50 млн грн;

$\pm Em_{2022\ р.}$ = -34,30 млн грн;

$\pm En_{2022\ р.}$ = 17,48 млн грн;

у 2023 р.:

$\pm Ec_{2023\ р.}$ = -69,31 млн грн;

$\pm Em_{2023\ р.}$ = -36,00 млн грн;

$\pm En_{2023\ р.}$ = 22,64 млн грн;

у 2024 р.:

$\pm Ec_{2024\ р.}$ = -60,72 млн грн;

$\pm Em_{2024\ р.}$ = -27,50 млн грн;

$\pm En_{2024\ р.}$ = 15,62 млн грн.

За наведеними даними у підприємства протягом 2022-2024 рр. недостатньо власних оборотних коштів і воно залучало коротко-, середньо- та довгострокові кредити. Тобто стан відповідав умовам: $\pm Ec < 0$, $\pm Em < 0$, $\pm En \geq 0$. Така ситуація є характерною для критичного рівня фінансової безпеки.

Таким чином, оцінка рівня фінансової безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» показала, що підприємство у 2022-2024 рр. знаходилося у критичному стані. Для забезпечення фінансової безпеки підприємству потрібно розпоряджатися залученими коштами так, щоб у майбутньому не тільки забезпечувати зворотність і збереження грошей, а й отримувати додатковий прибуток і забезпечувати незалежність підприємства та можливість власним капіталом покривати нестачу обігових коштів. Залучений капітал відкриває перед підприємством можливості для швидкого економічного розвитку, що сприяє стабільності та надійності його діяльності. Для досягнення цієї мети необхідно збільшувати чистий прибуток, зокрема, шляхом зменшення поточних витрат. Крім того, важливо, щоб обсяг продажів послуг зростав швидше, ніж витрати. Розширення асортименту надаваних послуг та активні рекламні заходи, орієнтовані на залучення нових споживачів, сприятимуть суттєвому зростанню обсягів реалізації послуг.

Необхідно підкреслити, що рівень економічної безпеки значною мірою залежить від інтелекту та професіоналізму кадрів, що працюють на підприємстві, тобто від рівня кадрової безпеки.

Забезпечення кадрової безпеки підприємства спрямоване на побудову сильної команди професіоналів, що прагнуть до високої продуктивності та якості роботи. Важливими завданнями є утримання талановитих співробітників та постійне підвищення їхньої кваліфікації. Негативний вплив на кадрову складову досліджуваного підприємства, у свою чергу, мають такі внутрішні загрози:

– слабка організація системи управління персоналом;
– недостатньо ефективна система мотивації праці;

– недосконала корпоративна політика;

– недостатньо якісні перевірки кандидатів при прийманні на роботу.

Оцінимо рівень кадрової безпеки підприємства за методикою І. Нагорної [51, с. 248]:

– коефіцієнт плинності кадрів (*Кп*):

$$К\ п = \frac{\sum Ч_з}{О}, \quad (2.1)$$

де *Чз* – кількість працівників, які були звільнені за розрахунковий період, осіб;

О – загальна чисельність працівників підприємства, осіб;

– коефіцієнт фізичного старіння кадрів (*Кв*):

$$Кв = \frac{Ов}{О}, \quad (2.2)$$

де *Ов* – кількість працівників, які за віком фізично старі, старі їх знання та кваліфікація;

– фондоозброєність працівників (*Фо*);

– фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення (*Фно*).

Розраховані показники кадрової безпеки подано в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Вихідні дані та результат розрахунку показників рівня кадрової безпеки у 2022-2024 рр.

Назва показника	Рік			Зміна абсолютна	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023
1	2	3	4	5	6
1. Середньоспискова чисельність працівників, осіб	2 019	3 522	3 247	1503	-275

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6
2. Вибуло працівників за власним бажанням, осіб	15	11	23	-4	10
3. Середньорічна вартість основних фондів, млн грн	54,00	53,00	52,80	-1,00	-0,20
4. Середньорічна вартість основних фондів невиробничого призначення, млн грн	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5. Кількість працівників, які за віком фізично старі, старі їх знання та кваліфікація, осіб	13	11	7	-2	-4
6. Фондоозброєність працівників (*Фо*), млн грн /чол.	0,027	0,015	0,016	-0,012	0,001
7. Коефіцієнт плинності кадрів (*Кп*), частка од.	0,007	0,003	0,002	-0,004	-0,001
8. Фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення (*Фно*), млн грн /чол.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9. Коефіцієнт фізичного старіння кадрів (*Кв*), частка. од	0,006	0,003	0,007	-0,003	0,004

Чим нижчі значення коефіцієнта плинності кадрів та коефіцієнта фізичного старіння кадрів і чим більша фондоозброєність працівників фондами виробничого та невиробничого призначення, тим вищий рівень кадрової безпеки підприємства. Рекомендовані порогові значення рівнів кадрової безпеки підприємства подані в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Зведена таблиця показників за рівнями кадрової безпеки підприємства [51, с. 248]

Назва показника	Рівень кадрової безпеки			
	Абсолютна безпека	Задовільна безпека	Незадовільна безпека	Критична безпека
Кп	$0{,}003 \le К_П < 0{,}052$	$0{,}052 \le К_П < 0{,}102$	$0{,}102 \le К_П < 0{,}152$	$0{,}152 \le К_П < 0{,}200$
Кв	$0{,}200 \le Кв < 0{,}255$	$0{,}255 \le Кв < 0{,}311$	$0{,}311 \le Кв < 0{,}367$	$0{,}367 \le Кв < 0{,}423$
Фо	$182 \ge Фо > 139$	$139 \ge Фо > 95$	$95 \ge Фо > 51$	$51 \ge Фо > 11$
Фно	$106 \ge Фно > 142$	$69 \ge Фно > 106$	$32 \ge Фно > 69$	$0 \ge Фно > 31$

Переведемо величини розрахованих показників у бали відповідно до методики [51] та представимо інформацію у табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Визначення бальної оцінки для розрахованих показників

Назва показника	Ваго-мість	2022 р.		2023 р.		2024 р.	
		вел-на	бальна оцінка	вел-на	бальна оцінка	вел-на	бальна оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт плинності кадрів (Кп), частка од.	0,3	0,007	4	0,003	4	0,002	4
Коефіцієнт фізичного старіння кадрів (Кв), частка. од	0,3	0,006	4	0,003	4	0,007	4
Фондоозброєність працівників (*Фо*), млн грн/чол.	0,2	0,027	1	0,015	1	0,016	1
Фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення (*Фно*), млн грн/чол.	0,2	0,00	0	0,00	0	0,00	0

Визначимо рівень кадрової безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр., використовуючи дані табл. 2.11 та методику [51]:

$0{,}3 \cdot 4 + 0{,}3 \cdot 4 + 0{,}2 \cdot 1 + 0{,}2 \cdot 0 = 1{,}2 + 1{,}2 + 0{,}2 + 0{,}0 = 2{,}6$ (рівень кадрової безпеки тяжіє до задовільного).

За результатами розрахунків, у 2022-2024 рр. рівень кадрової безпеки підприємства був задовільним і мав стійку динаміку. Однак підприємству необхідно звернути більше уваги на умови праці та мотивацію персоналу для підвищення продуктивності праці та рівня кадрової безпеки.

Оцінимо також рівень ретроспективної безпеки досліджуваного підприємства.

Ретроспективна складова дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовувало свої ресурси. Дослідження змін у показниках рентабельності ресурсів за минулі періоди є ключовим для розуміння поточного стану підприємства та прогнозування його майбутнього розвитку.

Для оцінки ретроспективної складової запропоновано визначати такі показники [51, с. 253]: - рентабельність власного капіталу; - рентабельність

продукції; - рентабельність основних засобів; - рентабельність праці; - рентабельність активів; - рентабельність інновацій.

Результат розрахунку показників рентабельності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. подано в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Результат розрахунку показників рентабельності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Назва показника	Величина за роками			Абсолютна зміна	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Рентабельність власного капіталу, %	12,32	18,19	19,35	5,87	1,16
2. Рентабельність послуг, %	6,50	7,17	8,50	0,67	1,33
3. Рентабельність основних засобів, %	19,39	28,10	35,00	8,71	6,90
4. Рентабельність праці, %	4,07	4,71	5,38	0,64	0,67
5. Рентабельність активів, %	6,53	8,36	10,50	1,83	2,14

Для визначення комплексного показника рентабельності пропонується використовувати метод відстаней, що базується на розрахунку близькості об’єктів за порівнюваними показниками до об’єкта-еталона. Еталоном може бути середньостатистичний показник по галузі. У цьому випадку розрахунок комплексного показника здійснюється за формулами [51, с. 253]:

$$\overline{X_i} = \sqrt[m]{X_i^1 \times X_i^2 \times .....X_i^m} \ , \qquad (2.3)$$

де $\overline{X_i}$ – середній показник рентабельності *i*-го ресурсу підприємства;

m – номер року в аналізі;

$$Кр = \left[\sum_{i=1}^{n} (1 - \frac{\overline{X_i}}{X_{max}})^2 \right]^{\frac{1}{2}} , \qquad (2.4)$$

де $\sum X_{компл.}$ – комплексний показник рентабельності ресурсів підприємства;

X*max* – середньостатистичний показник по промисловій галузі.

Чим нижче значення комплексного показника рентабельності ресурсів підприємства, тим вище рівень ретроспективної складової його безпеки. Існують чотири рівні ретроспективної складової економічної безпеки, які можуть бути притаманні підприємству: абсолютний, задовільний, незадовільний і критичний.

За допомогою методів математичної статистики досліджено та встановлено порогові значення рівнів ретроспективної безпеки, які наведено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Зведена таблиця комплексного показника рентабельності ресурсів підприємства за рівнями ретроспективної безпеки [51, с. 254]

Назва показника	Рівень ретроспективної безпеки			
	Абсолютна безпека	Задовільна безпека	Незадовільна безпека	Критична безпека
Кр	$0 \le Кр < 1$	$1 \le Кр < 1{,}5$	$1{,}5 \le Кр < 2$	$Кр > 2$

Розрахуємо рівень ретроспективної безпеки досліджуваного підприємства у 2022-2024 рр.:

$Кр = ((1 - 16{,}3/18{,}0)^2 + (1 - 7{,}35/10{,}0)^2 + (1 - 27{,}0/20{,}0)^2 + (1 - 4{,}7/8{,}0)^2 + (1 - 8{,}34/12{,}0)^2)^{1/2} = 0{,}68$, що відповідає рівню абсолютної безпеки.

Залежно від рівня показника, йому надається відповідна оцінка: 4 – бали за абсолютний рівень, 3 – бали за задовільний, 2 – бали за незадовільний та 1 бал – за критичний. Застосовуючи формулу середньозваженості, визначають рівень ретроспективної безпеки за допомогою узагальненого коефіцієнта

За допомогою вказаних коефіцієнтів, показників і критеріїв можна більш достовірно визначити рівень економічної безпеки підприємства: абсолютний, задовільний, незадовільний та критичний.

Визначимо рівень економічної безпеки досліджуваного підприємства у

2022-2024 рр. використовуючи розрахованих рівнів основних складових економічної безпеки підприємства та величини їх вагомості:

$$Рек.б. = 0{,}4 \cdot Рф.б. + 0{,}3 \cdot Рк.б. + 0{,}3 \cdot Рр.б., \quad (2.5)$$

де *Рф.б.* – бальна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;

Рк.б. – бальна оцінка рівня кадрової безпеки підприємства;

Рр.б. – бальна оцінка рівня ретроспективної безпеки підприємства.

Рівень економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» склав:

$Рек.б. = 0{,}4 \cdot 1 + 0{,}3 \cdot 2{,}6 + 0{,}3 \cdot 4 = 0{,}40 + 0{,}78 + 1{,}20 = 2{,}38.$

Таким чином, рівень економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» протягом аналізованого періоду є незадовільним, що потребує додаткових заходів для підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Висновки до розділу 2

Виконано аналіз фінансового стану підприємства, на підставі якого зроблено наступні висновки. Аналіз фінансової звітності показав, що у 2024 р. розмір необоротних активів склав 88,00 млн грн, тобто збільшився на 2,80 млн грн (або на 3,29%) порівняно з 2023 р. та на 9,00 млн грн (або на 11,39%), порівняно з 2022 р. Зростання показника відбулося за рахунок збільшення залишкової вартості основних засобів ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ». Оборотні активи підприємства у 2024 р. порівняно з 2022 р. збільшились на 6,33 млн грн, проте, порівняно з 2023 р., зменшились на 5,44 млн грн.

Своєю чергою, у підприємства спостерігалося зростання величини власного капіталу на 13,58 млн грн; зменшення величини зобов'язань на загальну суму у 15,91 млн грн, у т.ч. довгострокових зобов'язань – на 0,086 млн грн, поточних зобов'язань – на 15,52 млн грн у 2024 р. порівняно з 2023 р.

Власний капітал у 2024 р. збільшився. Так, у 2024 р. власний капітал становив 95,48 млн грн, що на 10,48 млн грн та 13,58 млн грн більше, порівняно з 2022 р. та 2023 р. відповідно.

Результати аналізу показників фінансової звітності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. доводять, що діяльність підприємства може вважатися достатньо ефективною, про що свідчить зростання чистого прибутку.

Діяльність досліджуваного підприємства є достатньо ефективною, оскільки ресурси використовуються ефективно, і показники рентабельності зростають. Однак, для збільшення ліквідності, підвищення ділової активності та забезпечення фінансової стійкості необхідно вжити заходів щодо збільшення доходу від реалізації послуг, зниження обсягу поточних зобов’язань та налагодження ефективнішої політики розрахунків.

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства показала, що протягом 2022-2024 рр. підприємству не вистачає власних оборотних коштів і воно залучає коротко-, середньо- та довгострокові кредити. Така ситуація характерна для критичного рівня фінансової безпеки, що потребує відповідних дій для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Рівень кадрової безпеки підприємства у 2022-2024 рр. можна вважати задовільним, проте підприємству необхідно приділити більше уваги на умови праці та мотивацію персоналу для підвищення продуктивності праці та рівня кадрової безпеки.

Рівень ретроспективної безпеки досліджуваного підприємства відповідає рівню абсолютної безпеки.

З урахуванням визначених рівнів основних складових економічної безпеки, рівень економічної безпеки, розрахований для досліджуваного періоду, був незадовільним, що потребує відповідних дій для підвищення економічної безпеки підприємства.

3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Основні напрямки посилення економічної безпеки підприємства в сучасних умовах

Недостатнє забезпечення економічної стабільності суб'єктів господарювання спричиняє зростання залежності від зовнішніх чинників, підвищену вразливість до їх деструктивного впливу, послаблення ринкових позицій та обмеження фінансової автономії.

Одним з основних принципів ефективного функціонування підприємства є посилення його економічної безпеки, реалізація якого передбачає використання комплексного ієрархічного підходу, що дає змогу системно підійти до розв’язання поставленої проблеми.

Економічна безпека підприємства обумовлюється ефективним використанням всіх його ресурсів, до яких належать:

- капітальні ресурси – акціонерний капітал, а також позикові та залучені фінансові кошти;
- технічно-технологічні ресурси – якість та конкурентоспроможність продукції, технології виробництва, а також матеріальні активи, які оцінюються за їх кількістю, структурою та технологічним рівнем основних виробничих фондів;
- інтелектуально-кадрові ресурси – менеджери, інженери та робітники, які володіють знаннями та навичками, необхідними для досягнення бізнес-цілей;
- інформаційні ресурси – дані, які охоплюють усі аспекти діяльності підприємства, включаючи аналіз ринків, а також відомості фінансово-економічного, науково-технічного, технологічного й соціального характеру;

– інноваційні ресурси – нові методи організації та управління бізнесом, що допомагають підприємству своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, а також ефективно планувати та здійснювати свою діяльність;

– правові ресурси – нормативно-правові акти, що регулюють функціонування підприємства, права на патенти, ліцензії, квоти (включаючи експортні), які підвищують нематеріальні активи підприємства та відкривають нові можливості для його розвитку.

До заходів, що забезпечують економічну безпеку, належать:

– збір та аналіз даних про економічну ситуацію, а також прогнозування її розвитку на різних рівнях;

– виявлення потенційних загроз для підприємства та їхнього впливу на його діяльність;

– розробка та впровадження заходів для запобігання або зменшення негативних наслідків цих загроз;

– активна робота з попередження можливих ризиків;

– створення та тестування механізмів протидії загрозам;

– перевірка дієвості розроблених методів на практиці;

– прийняття рішень та організація дій для реагування на вже виниклі загрози;

– застосування перевірених рішень у реальних умовах;

– постійний контроль та оцінка результативності вжитих заходів;

– внесення необхідних змін до системи захисту від загроз;

Для групування напрямів підвищення рівня економічної безпеки підприємства фахівці застосовують ієрархічний підхід, який базується на п’яти рівнях [53, с. 20]:

А) мегаекономічний рівень:

1) забезпечення своєчасного виявлення фінансових ризиків та загроз для фінансової стійкості підприємства, а також розробка превентивних заходів для їх нейтралізації та зменшення потенційних фінансових втрат;

2) пошук надійних фінансових інститутів, що можуть надавати фінансові ресурси на привабливіших умовах;

3) пошук надійних світових корпорацій та холдингових компаній, з якими можливо вступати в довгострокові фінансово-економічні зв'язки;

4) підтримка державою зусиль підприємств у пошуку надійних джерел фінансових ресурсів на світовому фінансовому ринку;

5) підтримка державою з метою залучення іноземних інвесторів для подальшого розвитку підприємств України;

Б) макроекономічний рівень:

1) своєчасна ідентифікація фінансових ризиків та загроз для фінансової системи підприємства і розробка системи заходів, спрямованих на їх нейтралізацію та зменшення фінансових втрат;

2) пошук джерел фінансових ресурсів, які можливо використати для стабільного і довгострокового фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств;

3) пошук національних фінансових інститутів, які можуть виступити як постійні інвестори для стабільного і довгострокового фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств;

4) забезпечення з боку держави привабливих умов розвитку бізнесу, які включають: правове забезпечення; контроль за виконанням чинних законів і нормативів з боку всіх учасників бізнесу; оптимізацію податкового тиску; усунення корупційної частини; організаційне та нормативне забезпечення підприємництва;

В) мезоекономічний рівень:

1) своєчасна ідентифікація фінансових ризиків та загроз для фінансової системи підприємства і розробка системи заходів, спрямованих на їх нейтралізацію та зменшення фінансових втрат;

2) налагодження взаємодії з органами місцевої влади, органами контролю для усунення організаційних, правових та нормативних непорозумінь;

3) пошук стабільних та довгострокових джерел фінансових ресурсів для забезпечення господарської діяльності підприємств;

Г) мікроекономічний рівень:

1) створення системи ефективного реагування на фінансові ризики та загрози, їх вчасна оцінка та розробка системи заходів щодо їх нейтралізації та зменшення можливих фінансових втрат; страхування ризиків;

2) створення надійної системи фінансового забезпечення господарської діяльності підприємства;

3) створення фінансових резервів і умов для ефективного акумулювання фінансових ресурсів з різних джерел, у т.ч. за рахунок банків;

4) здійснення економічних, фінансових, організаційних та управлінських заходів, спрямованих на забезпечення відповідного рівня: дохідності; прибутковості; платоспроможності; ліквідності; фінансової стійкості; фінансової незалежності;

5) оптимізація грошових потоків та забезпечення стабільного зростання вартості підприємств;

Д) наноекономічний рівень:

1) ідентифікація загроз і фінансових ризиків, які пов’язані з домогосподарствами, окремими фізичними особами, зокрема інвесторами, замовниками, конкурентами, власниками, персоналом тощо та розробка системи заходів щодо їх нейтралізації або зменшення негативного впливу;

2) залучення домогосподарств та окремих фізичних осіб для фінансового забезпечення підприємств.

Крім того, забезпечення економічної безпеки потребує реалізації комплексного науково-практичного системного підходу. Його головний зміст – виявлення й усунення зовнішніх і внутрішніх загроз. Тому кожне підприємство має розробляти власну комплексну систему забезпечення економічної безпеки. Діяльність щодо забезпечення безпеки на підприємстві спрямована на конкретні об'єкти та провадиться за допомогою особливих засобів і методів відповідно до визначених принципів. Вона тісно пов'язана з діяльністю всіх функціональних ланок підприємства та має здійснюватися комплексно. Головна роль у цьому процесі належить службі економічної безпеки. Фахівці служби економічної безпеки покликані відстежувати економічну ситуацію на підприємстві, у його внутрішньому та зовнішньому середовищі, і вчасно реагувати на небезпечні, ризикові ситуації й загрози.

Своєю чергою, забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як систему організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз економічній безпеці підприємства. Забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає вжиття таких заходів [55]:

– максимізація величини прибутку;

– підвищення рівня рентабельності його активів та власного капіталу;

– достатність фінансових ресурсів на всіх етапах економічного розвитку;

– фінансова стійкість та стабільність;

– безпека операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;

– позитивний імідж.

Забезпечення економічної безпеки підприємств поєднує такі основні функції: контроль, планування, зворотний зв'язок, інформаційне забезпечення. Контроль являє собою систему, яка забезпечує інтеграцію, організацію та координацію всіх складових управління економічною безпекою підприємства.

Для досягнення економічної безпеки підприємство проходить через цикл планування, який охоплює: виявлення та оцінку фінансових ризиків, діагностику поточного рівня безпеки, формування цільових заходів, їх фінансове та ресурсне забезпечення, оперативне втілення та контроль результативності.

Непередбачуваність зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на підприємство, створює невизначеність, яка робить управління фінансовими ризиками ключовим елементом забезпечення його фінансово-економічної безпеки. Для цього використовуються такі методи управління ризиками [56, с. 307]:

– усунення або запобігання ризику. Очевидно, що потрібно уникати ризику невиконання зобов'язань, неповернення кредиту та інше;

– зменшення несприятливого впливу тих чи інших факторів нерезультативності виробництва і в цілому підприємницької діяльності;

– передача або переведення ризику шляхом його страхування;

– опановування ризиком. Це найбільш дієвий метод ризикового менеджменту, застосування якого доцільно і навіть необхідно, коли потенційні втрати незначні, коли робиться все можливе для попередження або зниження шкоди від впливу непередбачених обставин.

Для оптимізації рівня фінансових ризиків фахівці радять застосовувати такі стратегії:

– відмова від видів діяльності, які містять визначене джерело фінансового ризику;

– прийняття відповідальності за ризик фінансової стратегії з гарантією повної компенсації втрат за рахунок власних джерел;

– продаж і перекладання відповідальності за фінансовий ризик на інших осіб (зокрема на страхові організації);

– скорочення або попередження можливих негативних наслідків від фінансового ризику за допомогою попереджувальних заходів;

– орієнтація діяльності на фінансовий ризик, тобто використання усіх видів ресурсів в одній сфері діяльності з метою отримання прибутку при високому рівні ризику.

Таким чином, економічна безпека підприємства забезпечується шляхом: якості формування та використання ресурсного потенціалу; досягнення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства; протистояння загрозам економічній безпеці підприємства; поліпшення правової захищеності усіх сфер діяльності підприємства; підтримання високого рівня кваліфікації персоналу; досягнення високої конкурентоспроможності підприємства.

Крім того, для забезпечення відповідного рівня економічної безпеки на підприємствах необхідним є формування та впровадження ефективної системи управління економічною безпекою в комплексній системі менеджменту підприємства. У даній системі управління економічною безпекою повинні постійно вдосконалюватися основні визначені керівництвом функціональні елементи, такі як організація, планування, аналіз, оцінка, моніторинг та ін.

3.2 Планування економічної безпеки як ключовий елемент процесу забезпечення економічної безпеки підприємства

Забезпечення безпеки на підприємстві – це цілеспрямована робота, яка фокусується на певних аспектах та використовує спеціальні інструменти й підходи, що відповідають встановленим правилам.

Економічна безпека підприємства досягається шляхом комплексного застосування організаційних, фінансових та юридичних заходів. Головна мета

цих заходів – своєчасно виявляти, запобігати, нейтралізувати та усувати будь-які загрози, що можуть нашкодити фінансовому стану компанії.

Профілактичні заходи включають ретельну перевірку ділових партнерів, аналіз умов угод, суворе дотримання правил роботи з конфіденційною інформацією, захист комп'ютерних систем тощо. Ці дії виконуються постійно та безперервно, створюючи надійний щит для економічної безпеки завдяки постійної системи організаційних заходів.

Незалежно від обраної моделі забезпечення економічної безпеки, важливо розуміти: профілактика та запобігання загрозам обходяться значно дешевше, ніж ліквідація наслідків вже скоєних правопорушень чи реалізованих загроз.

Економічна безпека підприємства реалізується шляхом здійснення відповідних заходів, що виконуються послідовно або паралельно [59, с. 135-136]:

– забезпечення достатнім обсягом фінансування;

– розробка та впровадження стратегії економічної безпеки на основі прогнозування;

– визначення стратегічних цілей та розробка планів у фінансово-господарській сфері підприємства;

– розробка та впровадження тактичних заходів для забезпечення економічної безпеки підприємства;

– розробка детальних планів фінансово-господарської діяльності на короткий термін;

– поточне управління фінансами та господарською діяльністю підприємства;

– аналіз окремих аспектів економічної безпеки для визначення її поточного стану;

– визначення загального рівня захищеності економіки.

Ключовим елементом стратегії економічної безпеки підприємства є планування, яке базується на чітко сформульованій концепції. Планування, як основна функція управління, надає структуру процесу вирішення завдань. У плані мають бути не лише визначені конкретні дії, але й встановлена послідовність та терміни їх виконання, призначені відповідальні особи, а також визначені необхідні ресурси та інструменти для їх реалізації.

Першим кроком у плануванні є створення стратегічного плану, який визначає засади фінансово-економічної безпеки підприємства. Цей документ є найвищого рівня, встановлюючи кількісні орієнтири для функціональних елементів та загального стану економічної безпеки. Він також передбачає оптимальне використання ресурсів, розробку організаційних заходів та налагодження взаємодії між структурними підрозділами. Інші плани, зокрема фінансовий, виробничий, постачання та кадровий, а також плани окремих підрозділів, також відіграють роль у забезпеченні економічної безпеки. Незважаючи на те що вони не є спеціалізованими планами безпеки, вони надають системність та організованість діям, сприяючи ефективному досягненню бізнес-цілей.

Планування економічної безпеки має два основних компоненти: забезпечувальний та функціональний.

Забезпечувальна складова передбачає створення міцної бази, яка включає організаційні заходи, розробку відповідних методик, встановлення нормативів та забезпечення правової основи. Функціональна складова, своєю чергою, спрямована на активні дії: формування прогнозів та розробку планів, а також застосування комплексних економічних та організаційних методів. Ці методи покликані не тільки сприяти досягненню поставлених цілей, але й забезпечувати ефективний контроль за поточним станом підприємства та своєчасне виявлення потенційних загроз.

Етапи процесу планування економічної безпеки підприємства представлено на рис. 3.1.

Рисунок 3.1 – Етапи процесу планування економічної безпеки на підприємстві

Сукупність рішень, які приймаються на підприємстві, поділяють на два види: тактичні, що оптимізують використання наявних економічних можливостей, та стратегічні, які спрямовані на розвиток потенціалу, гарантування безпеки та формування довгострокової перспективи.

Комплекс стратегічних рішень, які відповідають на зміни внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на підприємство, називається «стратегія економічної безпеки». Вона включає два основні компоненти: перший – це набір стратегій для підтримки економічної безпеки (усунення реальних загроз, запобігання потенційним ризикам, компенсація збитків), другий – це стратегії

відновлення економічної безпеки (збільшення прибутку, зменшення витрат, продаж активів, комплексний підхід до відновлення). Процес вибору стратегії складається з етапів розробки, реалізації та оцінки.

Розробка стратегії відбувається поетапно. На першому кроці формують різноманітні стратегічні плани, спрямовані на досягнення визначених цілей. Ключовим тут є розробка широкого спектра альтернатив, що дозволяє глибоко дослідити можливі наслідки та шляхи їх досягнення. Такий підхід сприяє виявленню та запобіганню потенційним перешкодам.

Другий етап полягає в адаптації цих стратегій до всіх аспектів розвитку організації, формуючи цілісну загальну стратегію.

На третьому етапі відбувається детальний аналіз альтернатив у межах вже обраної загальної стратегії компанії. Оцінюється їхня ефективність у досягненні головних цілей, а сама загальна стратегія наповнюється конкретними діями та показниками.

Вирішальним фактором при виборі стратегії економічної безпеки є економічна оцінка та порівняння різних варіантів. Мета – обрати ту стратегію, яка гарантуватиме максимальну результативність роботи компанії в майбутньому. Цей вибір повинен базуватися на чітко сформульованій концепції розвитку, яка має бути однозначною та зрозумілою, адже обрана стратегія на тривалий період визначатиме рамки діяльності керівництва та впливатиме на всі управлінські рішення [60, с. 104].

На основі створеного стратегічного плану слід розробити загальні та функціональні рекомендації щодо реалізації запланованих заходів, які, якщо це можливо, мають включати чітко визначені кількісні показники та оформлятися у вигляді спеціальних додатків до стратегічного плану з економічної безпеки підприємства.

Після завершення розробки стратегічного плану економічної безпеки та рекомендацій щодо його реалізації, варто впровадити стратегічне планування фінансової та господарської діяльності: формування стратегічних фінансових

і виробничих планів, планування кадрових та постачальницьких ресурсів тощо.

Створення стратегічних планів діяльності підприємства є основою для оперативної оцінки рівня забезпеченості та поточного тактичного планування у сфері економічної безпеки. Рівень економічної безпеки підприємства аналізується через оцінку ефективності заходів, спрямованих на запобігання збиткам, а також розрахунок функціональних і загального критеріїв економічної безпеки підприємства.

Процес поточного планування економічної безпеки підприємства передбачає створення декількох альтернативних сценаріїв розвитку ситуації. Кожен сценарій оцінюється за допомогою розрахунку сукупного критерію економічної безпеки. На основі отриманих результатів обирається найкращий варіант, а інші аналізуються. Це дозволяє сформулювати оперативні рекомендації для поточної діяльності підприємства.

На відміну від довгострокових стратегічних планів, ці рекомендації мають короткостроковий характер і встановлюють як якісні орієнтири, так і конкретні кількісні завдання. Подальше оперативне планування фінансово-господарської діяльності здійснюється з урахуванням цих рекомендацій та оцінки рівня економічної безпеки, після чого відбувається практична реалізація розроблених планів.

Фінансово-господарська діяльність підприємства генерує інформацію, яка є ключовою для аналізу його економічної безпеки. На основі цих даних проводиться оцінка функціональних та загальних показників безпеки, порівняння їх з плановими значеннями та аналіз причин будь-яких розбіжностей. Виявлені відхилення стають основою для розробки рекомендацій щодо оптимізації корпоративних ресурсів, удосконалення систем стратегічного та поточного планування, а також покращення оперативного управління.

За необхідності, може бути переглянута і сама система планування економічної безпеки. Це передбачає повторне застосування існуючих методів планування та відповідне коригування господарських планів підприємства та механізмів їх реалізації.

Успіх такого підходу визначається його відповідністю принципам синхронного планування, яке передбачає [60, с. 103-104]:

- формалізований підхід до процесу планування;
- паралельну розробку та оцінку альтернативних шляхів забезпечення економічної безпеки;
- застосування універсального критерію оцінки, наприклад, прагнення до мінімізації непередбачуваних втрат у всіх сферах діяльності.

Таким чином, для досягнення та підтримки належного рівня економічної безпеки будь-якого підприємства є доцільним та важливим застосування планування економічної безпеки, що є фундаментальним аспектом ефективного менеджменту.

3.3 Оцінка доцільності заходів щодо забезпечення економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ»

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз.

Підприємство знаходитиметься в економічній безпеці, якщо його фінансово-економічні інтереси гармонізовані з інтересами суб’єктів зовнішнього середовища – клієнтів, покупців, постачальників, інвесторів, конкурентів, держави та суспільства загалом.

Вирішальний вплив на безпеку підприємства мають інтереси тих, хто володіє засобами виробництва, тобто тих, хто здійснює контроль над компанією. Саме ця група осіб формує загальну систему інтересів підприємства і, як наслідок, визначає рівень його безпеки. Для зміцнення економічної безпеки підприємства, суб'єкт контролю повинен вживати таких заходів: зберігати комерційну таємницю в належному стані, проводити постійний моніторинг фінансових та економічних показників, накопичувати інформацію про можливі втручання з боку інших економічних суб'єктів, враховувати та прогнозувати всі потреби ринку, бути готовим до швидких змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, а також налагоджувати міцні та стабільні зв'язки з постачальниками різноманітних ресурсів.

Забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства рекомендовано досягти шляхом підвищення його конкурентоспроможності.

По-перше, пропонується удосконалення організаційної структури управління правоохоронним підприємством, що спрямоване на підвищення ефективності та якості надаваних ним послуг на основі раціоналізації «старої» організаційної структури, яка дублює функції підрозділів та посадових осіб. Скасувати неефективні ланки та запровадити системний підхід у кадровій діяльності шляхом використання моделей відбору кандидатів на вакантні посади та безперервної професійної підготовки.

По-друге, необхідно раціоналізувати діяльність підприємства шляхом впровадження алгоритму управління конкурентоспроможністю на регіональному ринку послуг забезпечення безпеки та її оцінки за допомогою збалансованих показників, які дозволяють інтерпретувати результати економічної діяльності суб’єктів недержавної економічної безпеки регіону, а також рівень їх конкурентоспроможності на регіональному ринку послуг.

По-третє, пропонується удосконалення ціноутворення послуг підприємства шляхом впровадження новітніх технологій, зміни умов (у напрямку зниження вартості) постачання, монтажу та сервісного

обслуговування технічних засобів безпеки та профільних послуг, надання знижок і бонусів за взаємною домовленістю споживачів з постачальниками.

Запропоновані заходи, а також надання додаткових спеціальних послуг (аудит з безпеки; менеджмент у галузі безпеки; послуги кінолога тощо) за оцінками дадуть змогу підвищити конкурентоспроможність підприємства та отримати додатково в середньому в рік до 24,50 млн грн. Ці надходження дозволять розрахуватися частково за короткостроковими кредитами з банками та кредиторській заборгованості за товарами (станом на 2024 р.: 15,40 млн грн + 20,90 млн грн = 36,30 млн грн), тобто величина поточних зобов'язань складе 11,80 млн грн (36,30 млн грн – 24,50 млн грн).

Оцінимо прогнозний рівень фінансово-економічної безпеки підприємства, використовуючи формули (2.1) – (2.3):

1. Власні оборотні кошти підприємства (*Ес*) = 86,90 млн грн – 11,80 млн грн = 75,10 млн грн.

2. Нестача або надлишок власних оборотних коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства:

$\pm Ec$ = 75,10 млн грн – 68,20 млн грн = 6,90 млн грн.

3. Нестача або надлишок власних оборотних коштів, а також середньо- та довгострокових кредитів:

$\pm Em$ = 6,90 млн грн + 33,22 млн грн = 40,12 млн грн.

4. Нестача або надлишок загального обсягу оборотних коштів:

$\pm En$ = 40,12 млн грн + 43,12 млн грн = 83,24 млн грн.

Ситуація, коли: $\pm Ec \geq 0$, $\pm Em \geq 0$, $\pm En \geq 0$ відноситься до абсолютної фінансової стійкості та рівня абсолютної фінансової безпеки, коли підприємству достатньо власних оборотних коштів.

Порівняльні показники, що характеризують рівень фінансово-економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ», у 2024 р. і прогнозному періоді подано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Порівняльні показники, що характеризують рівень фінансової безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ», у 2024 р. і прогнозному періоді

Назва показника	Величина, млн грн		Зміна абсолютна
	2024 р.	прогноз	
1	2	3	4
Власні оборотні кошти підприємства	7,48	75,10	67,62
Надлишок (+) або нестача (–) власних джерел формування запасів і витрат	-60,72	6,90	67,62
Надлишок (+) або нестача (–) власних та довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат	-27,50	40,12	67,62
Надлишок (+) або нестача (–) загальної величини джерел формування запасів і витрат	15,62	83,24	67,62

Таким чином, у прогнозному періоді у підприємства є можливість досягти абсолютного рівня фінансово-економічної безпеки.

Рівень ретроспективної безпеки підприємства знаходився у попередніх роках на абсолютному рівні, оскільки підприємство отримувало прибуток і діяльність була рентабельною. У прогнозному періоді підприємство також зможе знаходитися на абсолютному рівні ретроспективної безпеки, оскільки надання додаткових послуг дозволить підприємству отримувати додатковий дохід і, відповідно, прибуток.

Що стосується кадрової безпеки, то «слабким місцем» у частці кадрової безпеки у досліджуваного підприємства є відсутність основних фондів невиробничого призначення (тих, що забезпечують культурні та побутові потреби працівників підприємства), однак, вважаємо на даному етапі існування підприємства недоцільне придбання таких основних фондів. Тому у прогнозному періоді рівень кадрової безпеки у балах залишиться на рівні 2024 р., тобто 2,6 бали, що тяжіє до задовільного рівня.

З урахуванням наведеного, розрахуємо прогнозний рівень економічної безпеки досліджуваного підприємства з використанням визначених рівнів основних компонентів економічної безпеки підприємства та величини їх

вагомості з використанням формули (2.5):

$$Рек.б.^{прогноз} = 0,4 \cdot 4 + 0,3 \cdot 2,6 + 0,3 \cdot 4 = 1,60 + 0,78 + 1,20 = 3,58.$$

Прогнозний рівень економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» буде знаходитися на рівні між задовільною й абсолютною безпекою.

Порівняння величин рівня економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2024 р. і прогнозному періоді подано на рис. 3.2.

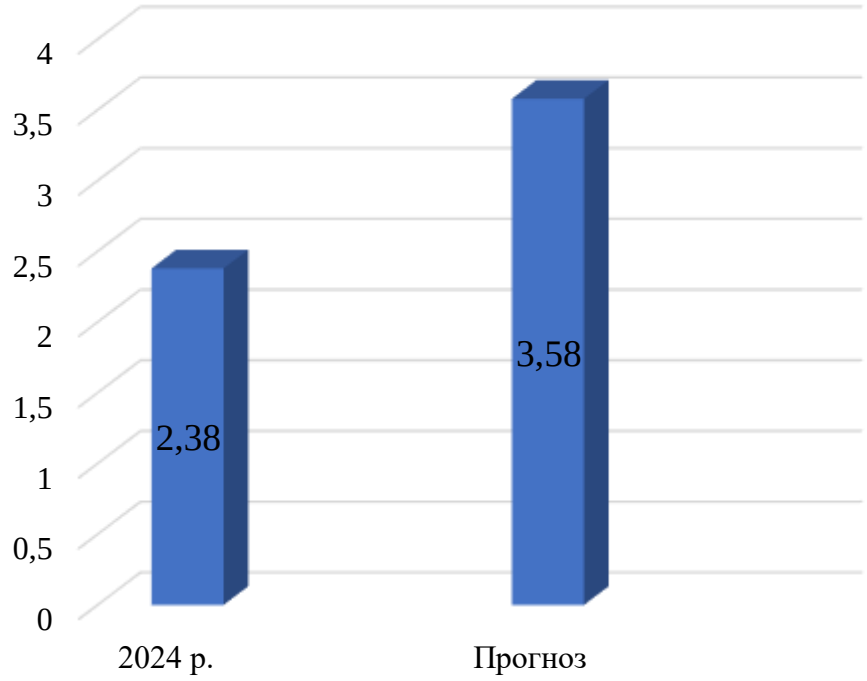

Рисунок 3.2 – Рівень економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2024 р. і прогнозному періоді

Таким чином, оцінка прогнозованого рівня економічної безпеки досліджуваного підприємства дозволяє зробити висновок, що запропоновані для ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» заходи є доцільними та можуть бути рекомендовані для практичної реалізації.

Висновки до розділу 3

Забезпечення економічної безпеки підприємства розглядають як систему організаційних, фінансових і правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз економічній безпеці підприємства.

План виступає організаційним початком у процесі рішення завдань. Розробка стратегічних планів діяльності підприємства є основою оперативної оцінки рівня забезпечення та поточного тактичного планування економічної безпеки підприємства.

На основі оперативної оцінки рівня економічної безпеки підприємства і вироблених рекомендацій здійснюють оперативне планування фінансово-господарської діяльності підприємства, після чого – практичну реалізацію розроблених планів.

Вважаємо доцільним застосування планування економічної безпеки як важливої частини управління підприємством з метою забезпечення економічної безпеки удосконалення діяльності підприємства

Запропоновано комплекс заходів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства. По-перше, це удосконалення організаційної структури управління правоохоронним підприємством, що спрямоване на підвищення ефективності та якості надаваних ними послуг. Скасувати неефективні ланки, запровадити системний підхід у кадровій діяльності шляхом використання моделей відбору кандидатів на вакантні посади та безперервної професійної підготовки. По-друге, необхідно раціоналізувати діяльність правоохоронного підприємства шляхом впровадження алгоритму управління конкурентоспроможністю на регіональному ринку послуг економічної безпеки та її оцінки за допомогою збалансованих показників, які дозволяють інтерпретувати результати

економічної діяльності суб’єктів недержавної економічної безпеки регіону. По-третє, пропонується удосконалення системи ціноутворення послуг підприємства шляхом впровадження новітніх технологій, зміни умов (у напрямку зниження вартості) постачання, монтажу та сервісного обслуговування технічних засобів безпеки та профільних послуг, надання знижок і бонусів за взаємною домовленістю споживачів з постачальниками.

Проведена оцінка прогнозованого рівня економічної безпеки досліджуваного підприємства дозволяє зробити висновок, що запропоновані заходи є доцільними, оскільки дозволять підвищити конкурентоспроможність підприємства, що, своєю чергою, позитивно вплине на підвищення рівня його економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Сучасні суб’єкти підприємництва діючи в висококонкурентному середовищі в умовах невизначеності постійно перебувають під впливом загроз як зовнішніх, так і внутрішніх. Вони мусять приймати певні фінансово-господарські рішення, що мають забезпечити виконання їх основної функції – одержання та максимізація прибутку. Тому питання забезпечення безпеки суб’єктів підприємництва є ключовим в їх діяльності.

Узагальнення сучасних наукових підходів до трактування сутності економічної безпеки підприємства сприяло обґрунтуванню авторського погляду щодо даного поняття. Економічна безпека підприємства – це стан, при якому ефективно використовуються всі ресурси підприємства для захисту від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, і відповідно забезпечується ефективна діяльність підприємства.

Підвищення рівня економічної безпеки підприємства сприятиме досягненню його цілей та завдань, а також створить умови для своєчасного виявлення й усунення внутрішніх і зовнішніх загроз функціонуванню. На нашу думку, основними проблемами, які ускладнюють формування та ефективне функціонування системи економічної безпеки підприємств в Україні, є відсутність сучасних методів прогнозування кризових явищ, які відповідають специфіці української економіки; недосконаліть нормативних значень коефіцієнтів; недостатнє вивчення циклічності розвитку підприємств та їх залежності від кризових явищ; а також низький рівень знань про людський фактор як основний елемент економічної безпеки. Розв’язання цих питань дозволить створити результативну систему економічної безпеки підприємства та забезпечить стабільне і безкризове функціонування суб’єктів господарювання.

Дослідження функціонування приватних охоронних компаній у різних країнах дозволяє зробити висновок, що вони займають важливе місце серед суб'єктів, які працюють над запобіганням злочинності. У деяких юрисдикціях приватна охоронна та детективна діяльність не розділені, що є нераціональним. Цей висновок підтверджується досвідом країн, де ці сфери регулюються окремими законодавчими актами, що забезпечує чітке визначення їхніх повноважень. Варто зазначити, що система економічної безпеки сучасного підприємства є надзвичайно складною і повинна охоплювати всі аспекти його діяльності. Хоча деякі власники підприємств вже активно працюють над підвищенням ефективності та розбудовою надійної системи економічної безпеки, це поки що не є поширеною практикою. Значна кількість керівників обмежується лише використанням адміністративного ресурсу та забезпеченням фізичної охорони території.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ОХ-СЛАВУТИЧ» – підприємство охоронно-юридичної галузі України. Спеціалізується на наданні таких послуг: фізична охорона (промислових і торгових площ, розважальних комплексів, офісів); відеоспостереження; охорона фізичних осіб; забезпечення технічної та інформаційної безпеки; охорона громадського порядку; супутниковий моніторинг транспорту; інші охоронні заходи, у тому числі з використанням службових собак.

Виконано аналіз фінансового стану підприємства, на підставі якого зроблено наступні висновки. Аналіз фінансової звітності показав, що у 2024 р. розмір необоротних активів склав 88,00 млн грн, тобто збільшився на 2,80 млн грн (або на 3,29%) порівняно з 2023 р. та на 9,00 млн грн (або на 11,39%), порівняно з 2022 р. Зростання показника відбулося за рахунок збільшення залишкової вартості основних засобів ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ». Оборотні активи підприємства у 2024 р. порівняно з 2022 р. збільшились на 6,33 млн грн, проте, порівняно з 2023 р., зменшились на 5,44 млн грн.

У свою чергу, у підприємства спостерігалося зростання величини

власного капіталу на 13,58 млн грн; зменшення величини зобов'язань на загальну суму у 15,91 млн грн, у т.ч. довгострокових зобов'язань – на 0,086 млн грн, поточних зобов'язань – на 15,52 млн грн у 2024 р. порівняно з 2023 р. Власний капітал у 2024 р. збільшився. Так, у 2024 р. власний капітал становив 95,48 млн грн, що на 10,48 млн грн та 13,58 млн грн більше, порівняно з 2022 р. та 2023 р. відповідно.

Результати аналізу показників фінансової звітності ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр. доводять, що діяльність підприємства може вважатися достатньо ефективною, про що свідчить зростання чистого прибутку.

У досліджуваного підприємства коефіцієнт оборотності власного капіталу зростав у 2023 р. у порівнянні з 2022 р., але у 2024 р. мав негативну динаміку – зниження склало 0,159. Величини показника занадто високі, власних коштів не вистачає і тому підприємство залучає кредити у господарську діяльність. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зростав у динаміці. Так, у 2022 р. він складав 24,12 об./рік, у 2023 р. – 38,78 об./рік, а у 2024 р. – 50,00 об./рік, що позитивно характеризує ситуацію з поверненням дебіторської заборгованості. При цьому термін повернення дебіторської заборгованості скоротився з 14,93 дня у 2022 р. до 7,20 дня у 2024 р. Крім того, спостерігалося збільшення величини оборотів кредиторської заборгованості, а термін обороту кредиторської заборгованості в аналізованому періоді відповідно скоротився з 55,05 дня у 2022 р. до 34,19 дня у 2024 р., що є позитивною тенденцією в роботі підприємства.

У 2023 р. у порівнянні з 2022 р. величини показників швидкої та абсолютної ліквідності мали позитивну динаміку, а у 2024 р. – негативну. При цьому, коефіцієнт швидкої ліквідності не відповідав нормативу, тобто підприємство не в змозі було швидко забезпечити покриття короткострокової заборгованості. Однак коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2023-2024 рр. вже знаходився у допустимих межах.

Діяльність досліджуваного підприємства є достатньо ефективною, оскільки ресурси використовуються ефективно, і показники рентабельності зростають. Однак, для збільшення ліквідності, підвищення ділової активності та забезпечення фінансової стійкості необхідно вжити заходів щодо збільшення доходу від реалізації послуг, зниження обсягу поточних зобов'язань та налагодження ефективнішої політики розрахунків.

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства показала, що протягом 2022-2024 рр. підприємству не вистачає власних оборотних коштів і воно залучає коротко-, середньо- та довгострокові кредити. Така ситуація характерна для критичного рівня фінансової безпеки, що потребує відповідних дій для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Рівень кадрової безпеки підприємства у 2022-2024 рр. можна вважати задовільним, проте підприємству необхідно приділити більше уваги на умови праці та мотивацію персоналу для підвищення продуктивності праці та рівня кадрової безпеки. Рівень ретроспективної безпеки досліджуваного підприємства відповідає рівню абсолютної безпеки.

За результатами оцінки ключових показників економічної безпеки підприємства, виявлено незадовільний її рівень за досліджуваний період, що вимагає вжиття заходів для його покращення на підприємстві.

Для забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства запропоновано впровадження планування економічної безпеки як найважливішого стратегічного напрямку. Крім того, забезпечення економічної безпеки досліджуваного підприємства рекомендовано досягти шляхом підвищення його конкурентоспроможності. По-перше, варто удосконалити організаційну структуру управління правоохоронним підприємством, що спрямоване на підвищення ефективності та якості надаваних ним послуг на основі раціоналізації «старої» організаційної структури, яка дублює функції підрозділів та посадових осіб. Необхідно ліквідувати невиправдані ланки та запровадити системний підхід у кадровій діяльності, використовуючи моделі

відбору кандидатів на вакантні посади та забезпечуючи безперервну професійну підготовку.

По-друге, потрібно оптимізувати діяльність підприємства через впровадження алгоритму управління конкурентоспроможністю на регіональному ринку послуг у сфері безпеки, а також оцінювати його за допомогою збалансованих показників. Це дозволить інтерпретувати результати економічної діяльності небюджетних суб'єктів економічної безпеки у регіоні та їх конкурентоспроможність на місцевому ринку.

По-третє, пропонується вдосконалити процес ціноутворення послуг підприємства, впроваджуючи новітні технології та змінивши умови постачання, монтажу та сервісного обслуговування систем безпеки та спеціалізованих послуг. Це також включає надання знижок та бонусів відповідно до домовленостей між споживачами та постачальниками.

Запропоновані заходи, а також надання додаткових спеціальних послуг (аудит з безпеки; менеджмент у галузі безпеки; послуги кінолога тощо) за оцінками дадуть змогу підвищити конкурентоспроможність підприємства та отримати додатково в середньому в рік до 24,50 млн грн. Ці надходження дозволять розрахуватися частково за короткостроковими кредитами з банками та кредиторській заборгованості за товарами. У прогнозному періоді у підприємства є можливість досягти абсолютного рівня фінансової безпеки.

Оцінка прогнозованого рівня економічної безпеки ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» дозволяє зробити висновок, що запропоновані заходи є доцільними, оскільки дозволять підвищити конкурентоспроможність підприємства, що, своєю чергою, позитивно вплине на підвищення рівня його економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шемаєва Л.Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища: монографія. Київ, 2009. 357 с.

2. Економічна безпека: навчальний посібник / За ред. З.С. Варналія. Київ: Знання, 2009. 647 с.

3. Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. Київ: Правова єдність, 2009. 544 с.

4. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2008. 240 с.

5. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: монографія. Київ: НАУ, 2010. 232 с.

6. Варналій З.С. Економічна безпека: навчальний посібник / За ред. З.С. Варналія. Київ: Знання, 2009. 647 с.

7. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка підприємства і організація виробництва». Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. Київ, 2004. 18 с.

8. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. Львів: Вид-во ТзОВ «Ліга Прес», 2008. 385 с.

9. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2005. 432 с.

10. Судакова О.І., Гречко Д.В., Шкурупій А.В. Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства. URL:

http://www.rusnauka.com/4._SVMN_2007/Economics/18818.doc.htm (дата звернення: 15.05.2025).

11. Плєтнікова І.Л. Визначення рівня і забезпечення економічної безпеки залізниці: автореф. дис. на здобуття наук, ступня канд. екон. наук: спец. 08.07.04 «Економіка транспорту і зв'язку». Харківська держ. академія залізничного транспорту. Харків, 2001. 15 с.

12. Катранжи Л.Л., Новік К.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства (на прикладі ТОВ «Альтаїр+»). *Молодий вчений*. 2020. № 11(87). С. 169-172. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-36 (дата звернення: 19.05.2025).

13. Коваленко К.В. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського*. 2008. № С. 134-139.

14. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ: Лібра, 2003. 280 с.

15. Белоусова І.А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: монографія. Київ: ТОКАР-Адо-Друк, 2010. 432 с.

16. Дацків Р.М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. Львів: Центр Європи, 2006. 159 с.

17. Корнієнко Т.О. Економічна безпека підприємства як категорія економічної науки. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2012. № 4. С. 69-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2012_4_13 (дата звернення: 16.05.2025).

18. Пашнюк Л.О. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації. *Економіка*. 2013. № 10(151). С. 93-97.

19. Економіка. Фінанси. Право: проблемні питання, коментарі та поради: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. Аудиторська фірма «Аналітик»; Акад. муніципального управління; Нац. акад. внутр. справ України; редкол. Дацій О.І., Бутинець Т.А., Невелєв О.М. [та ін.]. № 6/2. 2013. 92 с.

20. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. Київ: Київ. НТЕУ, 2001. 580 с.

21. Beaver W.H. Financial Ratios as Predictors of Failure. *Journal of Accounting Research*. 1966. 4. P. 71-111. URL: https://doi.org/10.2307/2490171 (дата звернення: 19.05.2025).

22. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій: затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій 23.02.1997 р., № 22. *Державний інформаційний бюлетень про приватизацію.* 1998. № 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text (дата звернення: 20.05.2025).

23. Погребняк А.Ю. Порівняльний аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві. *Бізнес Інформ.* 2014. № 7. С. 344-352.

24. Фучеджи В.І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. 416 с.

25. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Центр навч. л-ри, 2007. 488 с.

26. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2000. 412 с.

27. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. *Вісник НАН України*. 2010. № 9. С. 24-46.

28. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій: затв. Наказом Агентства з питань банкрутства підприємств та організацій від 27.06.1997 р., № 81. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97#Text (дата звернення: 20.05.2025).

29. Загорельська Т.Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Вісник ДНУ. Серія: Економіка і право,* 2009. Вип. 2. С. 243-247.

30. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: затверджено Наказом Міністерства економіки України 19.01.2006, № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України 26.10.2010, № 1361. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text (дата звернення: 23.05.2025).

31. Argenti J. Corporate collapse: The causes and symptoms Corporate Collapse. *McGraw–Hill*, New York, 1976. 193 p. URL: https://openlibrary.org/books/OL4874491M/Corporate_collapse (дата звернення: 24.05.2025).

32. Пластун О.Л. Якісні методи діагностики в системі фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Вісник Української академії банківської справи. 2007. №1 (22). С. 40-44. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54058/5/plastun_financial_safety1.pd (дата звернення: 24.05.2025).

33. Портнова Г.О., Антоненко В.М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Збірник наукових праць*

Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 345-355. URL: file:///C:/Users/pc/Downloads/znpnudps_2012_1_35.pdf (дата звернення: 27.05.2025).

34. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст.* 2003. № 8. С. 65-67.

35. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. *Національна академія управління*. Суми. 2004. № 10. С. 288-295. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55127/5/ (дата звернення: 03.06.2025).

36. John E. Prescott, Stephen H. Miller. Proven Strategies in Competitive Intelligence: Lessons from the Trenches, 2001. 288 p.

37. Washington Platt. Strategic Intelligence Production: Basic Principles. F. A. Praeger, 1957. 302 p.

38. Christopher E. Bogan, Michael J. English Benchmarking for Best Practices: Winning Through Innovative Adaptation 1st Edition, 1994. 312 p.

39. Antonenko M. Amelnytska Methods of diagnosis and forecasting of crisis and bankruptcy of the enterprise. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: conomy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/73.pdf (дата звернення: 10.06.2025).

40. Продіус О.І. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємств в розвинених країнах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 19. С. 79-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_19_18 (дата звернення: 13.06.2025).

41. Каленяк В.П. Приватна охоронна діяльність: зарубіжний досвід та можливість його використання в Україні. *Журнал інтелектуальної еліти «Персонал»*. 2007. № 5. С. 66-72. URL: http://personal.in.ua/article.php?ida=504 (дата звернення: 14.06.2025).

42. Савенко М.М. Міжнародний досвід організації економічної безпеки підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 4. С. 60-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_4_17 (дата звернення: 14.06.2025).

43. Господарський кодекс України: Закон України від 06.01.2003 р. №436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 19.06.2025).

44. Податковий кодекс України: Закон України від 23.12.2010 р. №2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст.112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 19.06.2025).

45. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (редакція від 01.01.2014 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365, № 18-22. Ст. 144. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 19.06.2025).

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: www.zakon.rada.gov.ua/go/z0288-00 (дата звернення: 19.06.2025).

47. Копчак Ю.С., Лобунець Т.В., Луковський Р.І. Swot-аналіз як важливий інструмент у розробці стратегії бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3868/3788 (дата звернення: 22.06.2025).

48. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. Житомир: ЖІТІ, 2001. 440 с. URL: http://buklib.net/books/23064 (дата звернення: 29.06.2025).

49. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

50. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. 2- ге видання, виправлене і доповнене. Київ: «Знання», 2015. 662 с.

51. Нагорна І.І. Оцінка стійкої економічної безпеки промислового підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 19. С. 243-255.

52. Болгар Т.М. Роль фінансової безпеки підприємства в системі антикризового управління. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка».* 2013. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1935 (дата звернення: 14.07.2025).

53. Блажевич О.Г. Напрями підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств. *Культура народов Причерноморья*. 2011. № 215. С. 18-22.

54. Коцеруба Н. Напрямки запобігання банкрутства підприємства. *Матеріали конференції: Соціально-компетентне управління та безпека підприємницьких структур в умовах воєнної економіки: матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (28-29 жовтня 2022 року). Луцьк: друкарня «Волиньполіграф», 2022. С. 121-123.

55. Колеснікова Н.М. Актуальні питання фінансової безпеки держави. *Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави»,* Харків. 2014. URL: file:///C:/Users/pc/Downloads/-YmXi5pjvTHcJcK2wtaelr4JWa1AQB8t%20(2).pdf (дата звернення: 05.08.2025).

56. Біломістна І.І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств. *Всеукраїнський науковий журнал: Інноваційна економіка*. 2012. № 6. С. 305-307.

57. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.

58. Новикова О.Ф., Покотоленко Р.В. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення / За наук. ред. О.І. Амоша; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2006. 407 с.

59. Васильців Т.Г., Ярошко О.Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 21.02. С. 132-136.

60. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємства. Київ: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. 170 с.

ДОДАТОК А

Баланс ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Стаття активу балансу	Величина за роками, млн. грн		
	2022	2023	2024
1	2	3	4
1. Необоротні активи, у т.ч.:	79,00	85,20	88,00
Нематеріальні активи	2,00	2,20	2,20
Незавершене будівництво	18,00	20,00	22,00
Основні засоби (залишкова вартість)	54,00	53,00	52,80
Довгострокові фінансові інвестиції	5,00	10,00	11,00
II. Оборотні активи, у т.ч.:	80,57	92,34	86,90
Виробничі запаси	14,00	16,00	19,80
Незавершене виробництво	22,00	24,00	22,00
Готова продукція	24,50	26,00	26,40
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6,40	5,20	4,40
Поточні фінансові інвестиції	4,00	8,00	5,50
Грошові кошти в національній валюті	9,67	13,14	8,80
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0,74	0,66	1,10
Баланс	160,31	178,20	176,00
I. Власний капітал, у т.ч.:	85,00	81,89	95,48
Статутний капітал	67,00	67,00	77,00
Додатковий капітал	8,00	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	10,00	14,89	18,48
II. Довгострокові зобов’язання і забезпечення, у т.ч.:	20,20	33,30	33,22
Довгострокові кредити банків	16,00	24,50	24,42
Інші довгострокові зобов’язання	4,20	8,80	8,80
III. Поточні зобов’язання і забезпечення, у т.ч.:	51,78	58,64	43,12
Короткострокові кредити банків	24,06	29,54	15,40
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	23,58	24,48	20,90
Поточні зобов’язання за розрахунками з бюджетом	2,13	2,34	2,86
Поточні зобов’язання за розрахунками з оплати праці	2,01	2,28	3,96
IV. Зобов’язання, пов’язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	3,33	4,36	4,18
Баланс	160,31	178,20	176,00

ДОДАТОК Б

Звіт про фінансові результати ТОВ «ОХ-СЛАВУТИЧ» у 2022-2024 рр.

Стаття	Величина за роками, млн. грн		
	2022	2023	2024
Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	185,24	233,93	264,00
Податок на додану вартість	30,87	32,26	44,00
Інші вирахування з доходу	-	-	-
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	154,37	201,67	220,00
Собівартість реалізованої продукції	135,40	176,00	187,00
Валовий:	-	-	-
прибуток	18,97	25,67	33,00
збиток	-	-	-
Інші операційні доходи	1,95	2,64	3,30
Адміністративні витрати	5,01	5,94	7,70
Витрати на збут	1,98	2,64	3,30
Інші операційні витрати	-	-	-
Фінансові результати від операційної діяльності:	-	-	-
прибуток	13,93	19,73	25,30
збиток	-	-	-
Дохід від участі в капіталі	0,53	0,88	0,66
Інші фінансові доходи	0,49	0,66	0,44
Інші доходи	-	-	-
Фінансові витрати	-	-	-
Інші витрати	-	-	-
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	-	-	-
прибуток	14,96	21,27	26,40
збиток	-	-	-
Податок на прибуток від звичайної діяльності	4,49	6,38	7,92
Чистий:	-	-	-
прибуток	10,47	14,89	18,48
збиток	-	-	-

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Клименко Артем Юрійович, студент 2 курсу, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 073 «Менеджмент», освітня програма «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти klimenko@ukr.net,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Забезпечення економічної безпеки ТОВ «ОХОРОННИЙ ХОЛДІНГ-СЛАВУТИЧ» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____	_____	А. Ю. Клименко
(дата)	(підпис)	(ініціали, прізвище)